

Gemeente Maastricht

> RETOURADRES Postbus 1992, 6201 BZ Maastricht

BEZOEKADRES
Mosae Forum 10
6211 DW

Aan de dames en heren,
leden van de gemeenteraad

POSTADRES
Postbus 1992
6201 BZ Maastricht

ONDERWERP
circulaire economie

DATUM
2 juni 2021
Verz.: 03-06-2021

BIJLAGEN
1

BEHANDELD DOOR
SG (Simone) Steen, van der

TELEFOONNUMMER
043 350 4719

ONZE REFERENTIE
2021.16416

E-MAILADRES
Simone.van.der.Steen@maastricht.nl

FAXNUMMER

UW REFERENTIE
--

Geachte raadsleden,

In het Hoofdlijnenakkoord Coalitie 2018-2022, onder de toekomstperspectieven Economisch Vitale Stad en Duurzame en Bereikbare Stad, is de ambitie geuit om te zoeken naar economische kansen bij duurzaamheid en energietransitie. Er is tevens aangegeven dat 'afval is grondstof' de start is voor de circulaire economie. Hiervoor is een bedrag van €50.000 per jaar beschikbaar.

Het realiseren van echte doorbraken in de circulaire economie vergt een visie voor de aanpak en duidelijkheid over de rol die de gemeente Maastricht met de buurgemeenten Meerssen en Valkenburg aan de Geul op zich kan nemen. Ook is helderheid omtrent de visie en aanpak van andere overheden en stakeholders op het gebied van circulaire economie van belang.¹

Daarom heeft de gemeente Maastricht samen met beide buurgemeenten Meerssen en Valkenburg aan de Geul en ESZL de "Grondstoffenvisie Zuid-Limburg: een visie op de regionale ambitie en aanpak" opgesteld in 2020, en is tevens aan de slag gegaan met een eerste aanpak (bijlage 1). Graag informeer ik u bij deze over de visie op hoofdlijnen en de (inmiddels in alle colleges vastgestelde) actielijnen, waarmee aan deze visie in de gezamenlijkheid gewerkt wordt om rondom circulaire economie kansen te kunnen verzilveren.

¹ Provincie Limburg: Missiegedreven beleidskader economie 2020 en beleidskader circulaire economie 2020-2023; LWV circulaire expertise voor ondernemers; LIOF; ESZL

DATUM
2 juni 2021

Grondstoffenvisie Zuid-Limburg als eerste start

Circulaire economie gaat over het sluiten van grondstoffenkringlopen, het behouden en creëren van meervoudige waarden, dwars door sectoren heen. Het betekent kortom een complete systeemverandering en een andere manier van denken en werken van partijen. Het rapport “Grondstoffen Visie Zuid-Limburg” dat in opdracht van de drie gemeenten en ESZL is opgesteld, toont aan dat er kansen zijn voor het versnellen van de regionale circulaire economie, en dat er voor de Zuid-Limburgse gemeenten een belangrijke taak ligt om deze versnelling in gang te zetten. Het geeft aan dat hoewel het circulaire netwerk nog beperkt ontwikkeld is, het bedrijfsleven wel het belang ziet in regionale circulaire economie. De vraag van de ondernemers is ook duidelijk: help de prille regionale ontwikkeling te steunen door het scheppen van randvoorwaarden. Pak daarnaast een stevige rol als gemeente door circulariteit een voorwaarde te maken bij de aankoop en aanbesteding van goederen en diensten (in het vakjargon *facilitator* en *launching customer*² genoemd) en draag zo zelf de visie uit. De visie geeft daardoor richting in een onzekere periode van transitie, maar is zeker nog geen gedetailleerd plan.

Visie circulaire economie

De stip op de horizon is gezet: uiterlijk in 2050 heeft Maastricht een volledig circulaire economie. Deze ambitie heeft het college van Maastricht samen met de gemeenten Meerssen, Valkenburg aan de Geul en Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL) dit voorjaar vastgelegd met de Grondstoffenvisie Zuid-Limburg. De colleges willen daarmee de stad en regio toekomstbestendig, duurzaam en aantrekkelijk maken. Aan de hand van de hieronder beschreven vier lijnen gaat de gemeente, samen met medeoverheden, bedrijven en kennisinstellingen, werken aan deze ambitie.

Lijn 1: Afval is grondstof

De gemeenten gaan de kansen en mogelijkheden voor het hergebruiken van huishoudelijk- en bedrijfsafval als grondstof uitwerken binnen de afvalsamenwerking Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul. Hieraan wordt gewerkt vanaf 2021 en wordt geconcretiseerd in 2023. Binnen de Vereniging Afval Samenwerking Limburg, waar alle Limburgse gemeenten lid van zijn, wordt tevens

² Facilitator: mogelijk maken door het scheppen van randvoorwaarden.

Launching customer: via inkoop en aanbestedingen als afnemer actief circulaire producten en diensten stimuleren

DATUM
2 juni 2021

gekeken naar de wijze waarop circulariteit kan worden aanbesteed voor de grootste huishoudelijke afvalstromen.

2 Circulaire inkoop:

Vanaf 2022 gaan de gemeente Maastricht, Meerssen en Valkenburg minimaal 10 procent meer circulair inkopen. Vanaf 2025 stijgt dit percentage naar 50 procent. De gemeenten hanteren veelal al duurzame inkoopcriteria. Een volgende stap is de bewuste keuze om als eerste gebruiker regionale bedrijven te ondersteunen door de afname van circulaire producten. Dit vergt andere inkoopkeuzen. Voor de gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg wordt dit jaar vastgelegd hoe de gemeenten hun eigen inkopen meer circulair kunnen maken, middels een nieuw inkoop- en aanbestedingsplan.

3 Samenwerking

De gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg nemen deel aan het Circulair Platform van de provincie Limburg en werken aan de concrete opgave in de transformatie en verduurzaming van Zuid onderdeel circulaire samenleving op Zuid-Limburgse schaal binnen de NOVI werkgroep circulaire economie en samenleving.

4) Stimuleren van circulaire ketens/bedrijvigheid/economie:

De gemeenten gaan vanuit hun accountmanagersrol na op welke wijze ketensamenwerking tussen ondernemers op het gebied van afval praktisch kan worden aangejaagd. Voorwaarde daarbij is dat binnen de sectoren/ondernemers voldoende initiatief is en juist meerwaarde ontstaat door samenwerking met andere partijen en initiatieven zoals de LWV, SIM, ESZL en de kennisinstellingen. Er zijn een tweetal projecten die op dit moment op de haalbaarheid van ketensamenwerking nader worden onderzocht. Zodra hier meer informatie is zullen we de raden hierover informeren.

Hoogachtend,

Vivianne Heijnen,
Wethouder Economie, (Eu)regionalisering, Wonen en Sociale Innovatie.

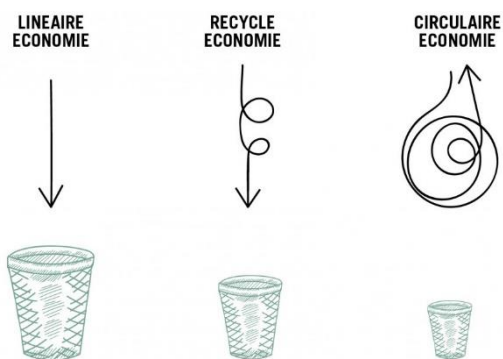
Gemeenten Maastricht, Meerssen en
Valkenburg aan de Geul

Grondstoffenvisie Zuid-Limburg

Een visie op de regionale ambitie en aanpak

Mede mogelijk gemaakt door ESZL

September 2020

In opdracht van: *Gemeente Maastricht, gemeente Meerssen en gemeente Valkenburg aan de Geul*

Opstellers: *Marten Boels, Robert Schouten en Martijn Sanders*

Projectnummer IPR Normag: *101174*

Aantal pagina's: *63*

Status	Datum	Distributie
Definitief	September 2020	Projectgroep MMV

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	5
1.1 Achtergrond	5
1.2 Aanpak	6
1.3 Leeswijzer	7
2 Grondstoffenvisie Zuid-Limburg	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Waarom focus op grondstoffen?	9
2.3 Welke rollen kan de gemeente oppakken?	9
2.4 Wat wil het Zuid Limburgse netwerk?	10
2.5 Welke ambitie voor Zuid Limburg?	12
2.6 Welke (type) activiteiten zijn nodig?	14
2.7 Waarom een regionaal grondstoffenplan?	20
2.8 Hoe komen wij tot een grondstoffenplan?	21
3 Kaders en rolverdeling in circulaire transitie	23
3.1 Wat is circulaire economie?	23
3.2 Wat zijn de landelijke en provinciale beleidskaders?	24
3.3 Beleidskaders voor gemeenten	26
3.4 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?	31
4 Economische visie Zuid-Limburg	33
4.1 Wat hebben we gedaan?	33
4.2 Wat zijn daar de uitkomsten van?	33
4.3 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?	38
5 Uitkomsten netwerkscan	39
5.1 Wat hebben we gedaan?	39
5.2 Uitkomsten enquête	39
5.3 Hoofdpijnen uit de netwerkgesprekken	42
5.4 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?	43
6 Globale grondstoffenscan	44
6.1 Wat hebben wij gedaan?	44
6.2 Wat zijn de uitkomsten van de grondstoffenscan?	44
6.3 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?	53
7 Conclusies	55
7.1 Binnen welke kaders komt de visie tot stand?	55
7.2 Welke economische visie heeft Zuid-Limburg?	56
7.3 Wat willen ondernemers?	56
7.4 Wat kunnen we met onze grondstoffen?	57
7.5 Wat betekent dit voor de grondstoffenvisie?	57
Bijlagen	60
Gespreksleidraad	60
Geraadpleegde documenten en bronnen	62
Lijst met gesproken bedrijven/organisaties	63

SAMENVATTING

Deze grondstoffenvisie laat zien waar gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul (tezamen Zuid-Limburg) kansen zien voor grondstoffen voor versnelling van de transitie naar een circulaire economie. Zij dragen bij als eigenaar van toekomstige grondstoffen en willen door circulaire inkoop marktvrage in de regio versneld ontwikkelen. Zo worden ondernemers en instellingen in de gemeenten ondersteund om een soepele transitie naar een circulaire economie te maken. En blijven grondstoffen ook voor toekomstige generaties behouden.

Daartoe formuleren de drie gemeenten de volgende visie op grondstoffen:

“Uiterlijk in 2050 hebben we in Zuid Limburg een volledig circulaire economie gerealiseerd. Daarvoor gebruiken we t.o.v. 2017 in 2030 al 50% minder primaire grondstoffen. Dit doen wij samen met mede-overheden, bedrijven en kennisinstellingen.”

Dit betekent dat de gemeenten vooral moeten helpen tempo maken. Samen met stakeholders en ESZL werken de gemeenten deze ambitie verder uit in een grondstoffenplan. Op vier domeinen zien zij meerwaarde en kansen. Zij maken tempo op de eerste drie domeinen en zetten een turbo in om versneld circulaire bedrijvigheid te stimuleren.

- 1) *Gemeentelijk (regionaal) afvalbeheer: huishoudelijk en bedrijfsafval.* De gemeenten hebben een actieve aanjaagrol om circulaire initiatieven te steunen. En zetten in om kwaliteit van ingezamelde grondstoffen bij huishoudens aan te sluiten op de gevraagde kwaliteit in de markt van afval- en grondstofverwerking.
- 2) *Gemeentelijke inkoopkracht.* De gemeenten werken samen om als ‘launching customer’ bedrijven te ondersteunen door afname van circulaire producten (gemaakt van secundaire grondstoffen).
- 3) *Benutten van samenwerking en schaalgrootte.* In samenwerking met de andere Limburgse gemeenten werkt Zuid-Limburg samen om schaalgrootte, kennis en capaciteit te benutten.
- 4) *Stimuleren van circulaire bedrijvigheid.* Op e-waste, bouw- en sloopafval en industriële grondstoffen zien de gemeenten kansen voor ketenvorming. Door deze ketenvorming te stimuleren, faciliteren zij verschillende circulaire initiatieven op deze grondstofstromen.

Het grondstoffenplan bevat maatregelen gericht op een zo hoogwaardig en zo langdurig mogelijk hergebruik van grondstoffen. Daarbij wordt ingegaan op de grondstofstromen vanuit huishoudens, de rol van overheden en de kansen om - zo veel mogelijk - regionaal grondstoffen(her-)gebruik te stimuleren.

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

De huidige problematiek rondom het klimaat en milieu leidt ertoe dat er een forse omslag nodig is in de manier waarop we met grondstoffen en afval omgaan. In (Zuid-)Limburg zijn op dit moment verschillende trajecten gaande.

De gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul hebben een samenwerkingsplan “Afvalbeheer regio Geul en Maas” opgesteld voor intensivering van de samenwerking in de periode 2019-2021. In de komende planperiode richt de samenwerking zich vooral op het verwerven van inzicht in prioritaire grondstofketens op (minstens) regionaal niveau, het leveren van een bijdrage aan bovenregionale circulaire netwerken en de opstart van regionale circulaire initiatieven; mede met grondstoffen uit huishoudens in de regio.

Daarnaast stelt de Vereniging Afvalsamenwerking Limburg (ASL) op dit moment een strategisch basisdocument op met een “Toekomstvisie op samenwerking in afval en grondstoffen”. Ook de ambities van deelnemende gemeenten worden geïnventariseerd. Het doel is te komen tot een gedragen visie op basis van toekomstscenario’s met ontwerpprincipes voor de organisatie, samenwerking en schaalgrootte, en rollen.

Ook andere partijen zijn actief:

- De Limburgse Werkgevers Vereniging (LWV) wil vanuit het principe “afval = grondstof” de verschillende partijen met elkaar in verbinding brengen en de provincie heeft een beleidskader circulaire economie in besluitvorming gebracht.
- Op Chemelot werken verschillende partijen samen aan de ontwikkeling van een Europese Circulaire Hub vanuit een concrete Ontwikkelagenda. Doel is hoogwaardige verwerking van plastics, ontwikkeling van werkgelegenheid en positionering van Chemelot als circulaire hub en hotspot.

Grondstoffenplan voor Zuid Limburg

De gemeente Maastricht en de Economische Samenwerking Zuid Limburg beschouwen circulaire economie als een economische kans en denken daarmee ook bij te kunnen dragen aan een duurzame samenleving. In aansluiting op bovenstaande ontwikkelingen streven de gemeente Maastricht en de Economische Samenwerking Zuid-Limburg naar een regionaal grondstoffenplan.

Het grondstoffenplan bevat maatregelen gericht op een zo hoogwaardig en zo langdurig mogelijk hergebruik van grondstoffen. Daarbij wordt ingegaan op de grondstofstromen vanuit huishoudens, de rol van overheden en de kansen om - zo veel mogelijk – regionaal grondstoffen(her-)gebruik te stimuleren.

Om te komen tot een grondstoffenplan, zijn drie fases te doorlopen:

- **Fase 1 Analyseren:** Verbreden en committeren van partijen die reeds actief zijn (Maastricht, Meerssen, Valkenburg), andere overheden, bedrijven en koepelorganisaties, diverse instellingen (onderwijs, zorg, nutsbedrijven). Op basis van deze inventarisatie is een haalbare schaalgrootte en samenwerkingsoptie in kaart te brengen en een eerste gezamenlijk globaal visiedocument op te stellen.
- **Fase 2 Adviseren:** Vertalen van analyses naar een voorstel om te komen tot een regionaal grondstoffenplan (reikwijdte, welke partijen, welke sectoren). Deze fase leidt tot inzicht in de te stellen ambities en doelen en geeft Maastricht, Meerssen en Valkenburg een kader voor de te nemen vervolgstappen.
- **Fase 3 Opstellen van het grondstoffenplan:** Het uitwerken van een grondstoffenplan, waarin specifieke ambities, doelen, maatregelen, planning en financiering zijn uitgewerkt voor de komende planperiode. Dit grondstoffenplan kan de opvolger zijn van het huidige (Maastrichtse) plan 'Afvalloos'. Het grondstoffenplan bevat de acties die moeten leiden tot het realiseren van de Grondstoffenvisie.

Dit document richt zich op de eerste twee fasen. Dit betreft het analyseren, verbreden en committeren van partijen én het adviseren over de aanpak om te komen tot een regionaal grondstoffenplan. Oftewel het opstellen van een Grondstoffenvisie Zuid-Limburg.

1.2 Aanpak

Om te komen tot een advies op de aanpak van een regionaal grondstoffenplan zijn de volgende analyses uitgevoerd:

- *Beleidsanalyse:* in de deze stap is beschreven welke beleidskaders van toepassing zijn. Dit maakt inzichtelijk welke rollen en verantwoordelijkheden op welk niveau zijn belegd en welke rol de gemeente heeft of kan nemen in de circulaire transitie op het gebied van grondstoffen.
- *Netwerkanalyse:* Om zicht te krijgen op de betrokken partijen, de ontwikkelrichtingen, circulaire kansen en de (door partijen) gevraagde rol van gemeenten is een netwerkanalyse uitgevoerd. Daarbij zijn relevante stakeholders geïnventariseerd en geconsulteerd. Dit is gedaan aan de hand van een enquête die onder zoveel mogelijk ondernemers en kennisinstellingen is verspreid. Vervolgens zijn verdiepende interviews gevoerd met geïnteresseerde partijen die van meerwaarde kunnen zijn voor het vormen van de Grondstoffenvisie. Wij hebben daardoor een aantal concrete kansen op Zuid-Limburgse schaal geïdentificeerd. Die kansrijke voorbeelden helpen om de visie meer aansprekend te maken.
- *Analyse (globaal) van grondstofstromen in de regio:* De beschikbaarheid van voldoende grondstoffen op regionaal niveau is randvoorwaardelijk voor het benutten van kansen. Via bronstudie is meer inzicht verworven in de benodigde en beschikbare schaalomvang. De analyse is gedaan op basis van openbare bronnen, waarbij zowel is gekeken naar huishoudens als ook naar bedrijven.

- *Economische analyse:* Er is een analyse uitgevoerd van de economische structuur van (Zuid-) Limburg om grondstofketens te identificeren, die specifiek en kansrijk zijn voor deze regio. De analyse is ondersteunend aan de (focus van) de Grondstoffenvisie.

1.3 Leeswijzer

Dit document begint met de Grondstoffenvisie Zuid-Limburg, welke leesbaar is als apart hoofdstuk en mogelijk gebruikt kan worden in communicatie naar buiten toe. De rest van de rapportage omvat de verschillende deelanalyses welke als bouwstenen voor de grondstoffenvisie dienen en ziet er als volgt uit:

- In hoofdstuk 2 wordt de grondstoffenvisie beschreven. Daarbij wordt ingegaan op de vier invalshoeken voor een Grondstoffenvisie Zuid-Limburg
- In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de geldende beleidskaders en de rolverdeling. Dit geeft een beeld welke verantwoordelijkheden op welk niveau zijn belegd en welke rol de gemeente heeft of kan aannemen in de circulaire transitie.
- In hoofdstuk 4 is de economische structuur van (Zuid-)Limburg uitgediept om potentiële partijen en relevante grondstofstromen te identificeren.
- In hoofdstuk 5 worden de uitkomsten van de netwerkscan beschreven. Daarbij wordt ingegaan op de resultaten uit de enquête en interviews en vooruitgeblikt op de nader te betrekken partijen bij de totstandkoming van het grondstoffenplan.
- In hoofdstuk 6 worden de uitkomsten van de grondstoffenscan toegelicht. Met deze scan is in beeld gebracht welke materiaalstromen er circuleren in de regio Zuid-Limburg en welke stromen aandacht behoeven in het uiteindelijk op te stellen grondstoffenplan.
- In hoofdstuk 7 worden de belangrijkste conclusies uit de verschillende hoofdstukken weergegeven.

In de bijlagen is de gespreksleidraad en de lijst geïnterviewde personen opgenomen.

Disclaimer

De grondstoffenvisie is ten tijde van de corona-crisis tot stand gekomen.

Elke week wordt er meer duidelijk over de impact van de corona-crisis op alle beleidsdomeinen, ook circulaire economie. Van bespiegelingen over de kwetsbaarheid van internationale productieketens, tot analyses over mogelijke economische stagnatie, tot de impact van het meer thuiswerken op de inzameling en verwerking van het huishoudelijk en bedrijfsafval. Hoe de corona-crisis precies impact gaat hebben, valt nog te ontdekken. Duidelijk is dat in elk geval de gemeenten ook voor een grote bezuinigingsopgave komen te staan. Bij het opstellen van deze grondstoffenvisie is daar zoveel als mogelijk rekening mee gehouden, zonder precies te weten wat de omvang van de bezuiniging gaat worden, of waar herstelprogramma's op gericht zullen worden.

2 GRONDSTOFFENVISIE ZUID-LIMBURG

2.1 Inleiding

De gedachte achter de Circulaire Economie is verbazend simpel: met het oog op de continu stijgende mondiale consumptie en gestage uitputting van geologische grondstoffenreserves moeten we zoveel mogelijk toe naar hergebruik, recycling en gebruik van biobased grondstoffen. De kringlopen in de natuur vormen een prachtig voorbeeld hoe we met ons afval zouden moeten omgaan: afval wordt weer grondstof voor nieuwe producten.

De dialoog over een circulaire economie gaat tot op heden vaak over de theorie: hoe zou een circulaire economie er idealiter moeten uitzien. Te weinig aandacht is er nog voor de praktijk: hoe kunnen we de circulaire economie realiseren?

En dat is opmerkelijk omdat de transitie van lineair naar circulair in volle gang is. Niet alleen zijn veel ondernemers bezig met het toepassen van circulaire bedrijfsmodellen en zoeken zij naar personeel dat past bij deze nieuwe bedrijfsmodellen, maar ook omdat in deze omschakeling kansen liggen voor overheden om te investeren en zo circulaire werkgelegenheid te borgen en tegelijkertijd duurzamer te worden.

En ook rondom gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul is de circulaire wereld duidelijk in beweging. Van de Brightland campussen, de ontwikkelingen rondom Chemelot als circulaire hub tot samenwerking binnen Afval Samenwerking Limburg (ASL) met de andere Limburgse gemeenten: in Limburg liggen er grote kansen en mogelijkheden voor snellere circulaire ontwikkeling.

Met een regionale grondstoffenvisie geven de gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul invulling aan de manier waarop zij komen tot een praktisch uitvoerbare aanpak: door in het netwerk de kansen te inventariseren en te komen tot een voorstel voor ambitie en aanpak. De grondstoffenvisie biedt de kaders voor het regionale grondstoffenplan. Het grondstoffenplan bevat de vertaling van ambitie naar o.a. concrete doelen, maatregelen, mijlpalen, budget en capaciteit.

Voor u ligt de grondstoffenvisie. In deze visie gaan wij nader in op:

- Waarom focus op grondstoffen?
- Welke rollen kan de gemeente oppakken?
- Wat wil het Zuid Limburgse netwerk?
- Welke ambitie voor Zuid Limburg?
- Wat kunnen wij doen?
- Waarom een regionaal grondstoffenplan?
- Hoe komen wij tot een grondstoffenplan?

2.2 Waarom focus op grondstoffen?

Rijksbeleid: verminderen van primaire grondstoffen

Conform het Klimaatakkoord is Nederland per 2050 100% circulair. De SER ziet een circulaire economie als een economie die binnen ecologische randvoorwaarden efficiënt en maatschappelijk verantwoord omgaat met producten, materialen en hulpbronnen, zodat ook toekomstige generaties toegang tot materiële welvaart behouden (SER advies 19/05 uit 2016 “Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen”).

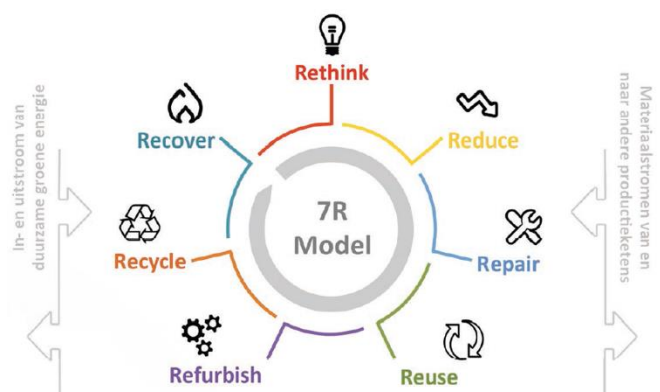
Om dit te doen wordt het volume aan primaire grondstoffen verminderd, kringlopen gesloten en niet milieubelastende materialen te allen tijde zo hoogwaardig mogelijk hergebruikt. In het voorzien in behoeftes wordt er dus altijd gezocht naar oplossingen die de beschikbaarheid en waarde van grondstoffen binnen een systeem en over de gehele levensloop kunnen behouden: van ontwerp tot recycling of herwinning.

Kortom, in een circulaire economie moeten grondstoffen behouden blijven voor toekomstig gebruik, staat (her)gebruik van materialen en producten centraal en stopt het gebruik van schadelijke grondstoffen in nieuwe producten.

Grondstofaanpak: over de hele keten

Gemeenten zijn direct betrokken bij grondstoffen: zij zijn eigenaar van huishoudelijke afvalstoffen (= toekomstig grondstof) en hebben een directe invloed op het gebruik hiervan door de regionale economie. Zo kunnen gemeenten, bijvoorbeeld, afvalscheiding bevorderen, marktvrage ontwikkelen door circulair in te kopen, de juiste infrastructuur bieden en een regelluwe omgeving mogelijk maken.

De focus op grondstoffen is daarom belangrijk: over de hele keten. Veel aandacht gaat daarbij vaak uit naar recycling, maar – conform het 7R-model – beter nog is om te voorkomen (bewustwording) of te hergebruiken (deeleconomie). Verandering is nodig over de hele grondstofketen; met betrokkenheid en consequente acties van de verschillende stakeholders. Op landelijk, regionaal én lokaal niveau. Deze grondstoffenvisie gaat over lokaal-regionale ambities en kansen.

2.3 Welke rollen kan de gemeente oppakken?

Vanuit verschillende rollen kunnen gemeenten bijdragen. Veel gemeenten willen verder gaan dan het ‘verplichte’ ophalen van afval, schoonhouden van straten en containerlocaties en dit goedkoop en efficiënt verwerken.

Vanuit de verantwoordelijkheid om de wereld, en daarmee indirect de lokale omgeving, ongeschonden door te geven aan de volgende generaties, worden zowel de wijze waarop gemeenten zelf omgaan met grondstoffen, als de wijze waarop bedrijven en instellingen binnen hun gemeente omgaan met grondstoffen, steeds belangrijker.

Een grondstoffenplan verbindt dus twee rollen van de gemeente: als eigenaar van grondstoffen door de wettelijke zorgplicht voor het huishoudelijk afval, en als faciliterende partij in het lokaal en regionale netwerk.

De rol van eigenaar van grondstoffen bouwt voort op bestaande kaders vanuit het afvaldomein, waar doelstellingen voor afvalscheiding, keuzes in de inzamelstructuur en de daarmee samenhangende kosten centraal staan. Daaraan worden doelstellingen gekoppeld rondom ketenregie, circulaire werkgelegenheid en hoogwaardige verwerking van grondstoffen.

In deze rol liggen de ambities binnen de eigen directe invloedssfeer van de gemeente. Door bewoners voor te schrijven hoe zij hun afval moeten aanbieden, de partijen te selecteren die dit afval tot grondstof moeten maken en ook zelf het goede voorbeeld te geven.

De rol als facilitator is een toevoeging op bestaande kaders in het economische domein, waar gemeenten de bedrijven en instellingen faciliteren door middel van vestigingsbeleid, efficiënte loketfuncties en regionale-nationale-Europese positionering. Daaraan worden doelstellingen gekoppeld in de circulaire economie, waar wederom circulaire werkgelegenheid en verder economische ontwikkeling en wegnemen van belemmerende wet- en regelgeving gekoppeld worden.

De gemeente heeft namelijk duurzaamheidsambities die buiten haar directe invloedssfeer liggen; uiteindelijk moeten burgers en bedrijven anders met grondstoffen omgaan. De gemeente kan hierin een faciliterende en verbindende rol spelen. Dit kan door bijvoorbeeld circulaire initiatieven te subsidiëren en ondersteunen, aanvullend onderzoek te laten uitvoeren en in te zetten op regionale en nationale samenwerking om grondstofketens te veranderen.

2.4 Wat wil het Zuid Limburgse netwerk?

“Wij zijn hier al jaren mee bezig en we hebben ondertussen van honderden initiatieven gehoord, 95% zijn praatgroepen die feitelijk niks tot stand brengen. Want je verandert de wereld niet zonder een keer op je bek te gaan.”

Bij het uitwerken van een gemeentelijke rol en ambitie is het van belang om het regionale netwerk te raadplegen. Doel hiervan is om de circulaire kansen en wensen bij Zuid Limburgse bedrijven en instellingen in beeld te brengen. Waar is behoefte aan? En hoeveel belang en interesse is er voor een grondstoffenaanpak, waarbij gemeenten een rol oppakken.

Door een uitgebreide consultatie van het netwerk (via verschillende kanalen) is een beeld

verkregen. Daarbij moet worden opgemerkt dat het onderzoek is uitgevoerd in de periode dat landelijk corona-maatregelen zijn genomen. Dit heeft tot gevolg gehad dat de respons minder is dan in ‘normale’ omstandigheden. Desalniettemin is - via interviews en enquête – voldoende inzicht verkregen¹.

Uiteraard is een netwerkinventarisatie nooit gereed. Er zijn nog diverse organisaties, die mogelijk zinvol zijn om te benaderen. Desalniettemin geeft de netwerkinventarisatie een duidelijk algemeen beeld. De volgende conclusies zijn te trekken:

- *In Limburg is er een grote interesse in duurzaamheid.*
Van de respondenten heeft 85% een duurzaamheidsambitie. De overige respondenten zijn merendeels hiermee bezig of willen hiermee aan de slag.
- *Limburgse bedrijven zien kansen om bij te dragen aan de circulaire economie.*
Ruim driekwart van de respondenten geeft aan te kunnen bijdragen door circulaire kansen te benutten op grondstoffen of reststromen. Deels direct in Zuid Limburg en deels elders in de provincie.
- *Het (Zuid) Limburgse circulaire netwerk is onvoldoende bekend.*
Een grote meerderheid van de respondenten ontbreekt het inzicht om de juiste partner te vinden.
- *Het aanbod aan grondstoffen vanuit overheden (vooral gemeenten) is beperkt bekend.*
Veel organisaties hebben onvoldoende of beperkt beeld van de beschikbaarheid van grondstoffen uit huishoudens. Daardoor worden kansen voor grondstofhergebruik niet volledig benut.
- *De overheid kan en moet een bredere rol oppakken.*
Er is vooral behoefte aan een faciliterende overheid: van inspirator en aanjager tot financier. Ook kan de overheid een rol als spelverdeler (‘matching’) en regelgever (wegnemen belemmeringen) oppakken. Respondenten geven de optie van ‘leverancier van grondstoffen’ het minst aan.

Uit de netwerkanalyse blijkt dat er voldoende interesse is. Een grote groep van lokale en regionale bedrijven en instellingen heeft ambitie en zoekt naar mogelijkheden om bij te dragen aan de regionale circulaire economie. Deze opgave wordt gezien als complex maar biedt – zo vindt men – ook volop kansen. Er blijkt een brede consensus bij overheden, marktpartijen en kennisinstellingen hierover.

Om de slag van afval naar grondstof te maken, verwachten veel bedrijven een actieve rol vanuit de overheid.

¹ De netwerkinventarisatie is gebaseerd op een gecombineerde consultatie: via Maastricht, LWV en Afval Samenwerking Limburg en heeft input van 120 actoren opgeleverd.

2.5 Welke ambitie voor Zuid Limburg?

Ambitie: een politieke keuze...

De circulaire (grondstof-)ambitie van Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul is vooral een politieke keuze. Immers, bij uitwerking van de ambitie naar een aanpak wordt ook geïnvesteerd: in capaciteit en middelen. Het is hierbij goed om te bedenken dat de ambitie vooral gaat over de 'voortvarendheid waarmee de regio circulair wil worden'.

Ambitieniveau: Ter illustratie van de mogelijke ambitie schetsen wij drie niveaus:

- **Basis:** De gemeenten stoppen maar zeer beperkt energie in nieuwe concepten of pilots. De gemeente faciliteert of participeert alleen waar nodig en op beperkte schaal bij initiatieven door bewoners en bedrijven, maar initieert ze niet zelf. Kennis wordt uitgedragen via een samenwerking met ESZL.
- **Tempo:** De gemeenten kiezen een intensievere aanjaagrol om de circulaire initiatieven te steunen. De gemeenten accepteren dat sommige initiatieven succesvol zullen zijn en tot zelfstandige projecten of samenwerkingen uitgroeien. Er zullen ook initiatieven zijn die niet van de grond komen, dat is inherent aan deze transitie en innovatie. Daar kunnen dan ook weer lessen uit getrokken worden voor nieuwe trajecten. De gemeenten pakken ook een actieve rol in (circulaire) samenwerkingen. Op dit niveau is ook pro-actief aandacht voor het informeren en stimuleren van inwoners.
- **Turbo:** Door substantieel menskracht en werkbudget beschikbaar te stellen, maken gemeenten meer ontwikkeling mogelijk en zorgen zij voor verbinding tussen bedrijven, bewoners en overige organisaties. Gemeenten nemen ook actief de interne organisatie en werkprocessen hierin mee. Beleidsontwikkelingen worden intensief gevolgd en er wordt ook buiten de regio samengewerkt met andere koplopende gemeenten op het gebied van circulaire economie om met die kennis de transitie te versnellen.

Inzet afstemmen op circulaire kansen

Per ambitieniveau neemt de benodigde capaciteit en werkbudget toe. Het rendement van de inzet is echter afhankelijk van de mate waarin de regio al een circulaire voedingsbodem heeft. Wij constateren het volgende:

- Zuid Limburg heeft een aantal interessante sterke sectoren; denk aan de (chemische en maak-) industrie, automotive en logistiek. Ook zijn er voldoende kennisinstellingen. Zuyd Hogeschool en Maastricht University zijn, bijvoorbeeld, actief met circulaire economie en bieden mogelijkheden voor toegepast onderzoek. Daarmee is op Zuid Limburgse schaal een gerichte grondstoffenaanpak mogelijk, waarbij verbinding kan worden gemaakt tussen bedrijfsleven onderling en met kennisinstellingen.
- Verder is logistiek ook een belangrijke sector binnen Zuid Limburg, mede door de gunstige ligging ten opzichte van Duitsland (Ruhrgebied) en België. De aanwezigheid van goede logistiek is een belangrijke randvoorwaarde voor optimalisatie van het verwerken van grondstoffen.
- Uit diverse analyses blijkt verder dat er voldoende grondstofvolume en kansen liggen

om – voor specifieke grondstofstromen – een ketenaanpak te ontwikkelen. Bedrijven blijken echter onvoldoende in staat om dit (op dit moment) zelfstandig te realiseren. Kansen worden slechts beperkt benut.

Ambitie Zuid Limburg

Samenvattend constateren wij dat het Zuid Limburgse netwerk voldoende potentie heeft, maar hierbij tijdelijk gefaciliteerd moet worden. Er is namelijk nog geen bestaand circulair netwerk voor Zuid Limburg. Gemeenten kunnen helpen om dit netwerk in te vullen en hierbij een aanjaagrol te vervullen. Met beperkte middelen kunnen gemeenten hun bedrijven helpen experimenteren en ontwikkelen.

De volgende ambitie is dan realiseerbaar:

“Uiterlijk in 2050 hebben we in Zuid Limburg een volledig circulaire economie gerealiseerd. Daarvoor gebruiken we t.o.v. 2017 in 2030 al 50% minder primaire grondstoffen. Dit doen wij samen met mede-overheden, bedrijven en kennisinstellingen.”

Dit betekent dat de gemeenten vooral moeten helpen tempo maken. Samen met stakeholders en ESZL werken de gemeenten deze ambitie verder uit in een grondstoffenplan. Op vier domeinen zien zij meerwaarde en kansen. Zij maken tempo op de eerste drie domeinen en zetten een turbo in om versneld circulaire bedrijvigheid te stimuleren.

- *Gemeentelijk (regionaal) afvalbeheer: huishoudelijk en bedrijfsafval*
Het verder ontwikkelen van grondstoffenmanagement, waarbij gemeenten zorgen voor voldoende kwaliteit van grondstoffen en een (zo) circulair (mogelijke) verwerking van afval- en grondstoffen.

Betrokken: gemeente(n), commerciële inzamelaars
- *Gemeentelijke inkoopkracht*
Het benutten van de inkoopkracht van gemeenten om (als ‘launching customer’) bedrijven te ondersteunen door afname van circulaire producten (gemaakt van secundaire grondstoffen).

Betrokken: gemeenten (o.a. inkoop, openbare ruimte, vastgoed, facilitair).
- *Benutten van samenwerking en schaalgrootte*
Het benutten van de grotere schaal, kennis, capaciteit via samenwerking om de Zuid Limburgse economie te helpen positioneren en stimuleren.

Betrokken: o.a. Limburgse gemeenten, Rd4, ASL, LWV, Provincie
- *Stimuleren van circulaire bedrijvigheid*
Het aanjagen en faciliteren van circulaire initiatieven: generiek maar ook specifiek voor kansrijke grondstof(stromen).

Betrokken: o.a. SIM, ESZL, et cetera.

“We moeten een penta helix hanteren, in plaats van de triple helix. Naast bedrijven, overheid en kennisinstellingen ook maatschappelijke organisaties en burgers moeten betrokken worden.”

2.6 Welke (type) activiteiten zijn nodig?

In het grondstoffenplan werken de gemeenten hun inzet verder uit. In het grondstoffenplan onderscheiden wij hiervoor vier domeinen. Per domein lichten wij deze toe:

2.6.1 Gemeentelijk (regionaal) grondstoffenbeheer: huishoudelijk afval

Omschrijving

Op afval presteren de Zuid Limburgse gemeenten momenteel goed. Uit benchmarks blijkt dat milieuprestatie (ca. 100 kg restafval per inwoner), service en kosten op orde zijn. Dit betekent niet dat de gemeenten stil kunnen staan. In het afval- en grondstoffenbeleid moeten maatregelen genomen worden om in te spelen op nieuwe, sectorale uitdagingen.

“Ook bij milieu parken/straten liggen mogelijkheden. Drie competenties zijn daarvoor benodigd: economisch denken, sociaal sensitief zijn, en design denken.”

Desondanks zijn er kansen voor de drie gemeenten in de invulling van de zorgplicht voor het huishoudelijk afval. De inzet is om keuzes te maken in de wijze waarop afval en grondstoffen ingezameld worden. En de wijze waarop dit ingezamelde afval tot nieuwe grondstoffen en producten voor een circulaire economie wordt. Centraal staat daarbij de kwaliteit van grondstoffen, de samenhang tussen inzameling en verwerkingsmogelijkheden en de hoeveelheid grondstoffen versus restafval.

Type activiteiten

Concreet betekent dit dat in het grondstoffenplan de volgende onderwerpen² uitgewerkt gaan worden:

- Verbeteren van de afvalprestatie.
Het volgende VANG-doel³ is al dichtbij: 30 kg restafval per inwoner. Dit is nog een fors verschil met de huidige milieuprestatie van Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul. Er ligt een grote opgave, die inspanningen vergt van alle partijen: producent, consument en gemeente. In het grondstoffenplan werken wij aan optimalisatie binnen de bestaande inzamelstructuur. Gezien de dynamiek in de afvalsector is het niet wenselijk om forse investeringen te doen in veranderingen (geen omgekeerd inzamelen / diftar). Er worden gerichte maatregelen genomen: ter versterking van de juiste prijs- en

² Nota bene: Deze grondstoffenvisie heeft niet tot doel om de uitgangspunten voor een volgend “afvalbeheerplan” mee te geven. Hier is volstaan met het vermelden van de meest relevante keuzes, welke aanhaken op de grondstoffenvisieambitie.

³ Van Afval Naar Grondstof

serviceprikkels.

- Van kwantiteit naar kwaliteit.
Niet langer is alleen het aantal kilo's gescheiden ingezamelde grondstoffen relevant, maar ook wat er met deze ingezamelde grondstoffen gedaan wordt. En met welke kwaliteit grondstoffen ingezameld (kunnen) worden. Een circulaire toepassing vraagt namelijk steeds meer aandacht voor de kwaliteit van ingezamelde grondstoffen. Het handhaven van de voor recycling benodigde graad van zuiverheid wordt steeds belangrijker. In het grondstoffenplan wordt ingezet op bewustwording (bij inwoner) en gerichte handhaving. We zorgen voor voldoende flexibiliteit in ons beleid om de juiste grondstoffen in de gevraagde kwaliteit te kunnen leveren.
- Ontwikkelen ketenregie.
Ketenregie is nodig om de grootste kans op maatschappelijke en circulaire impact te hebben. Voor stromen, zoals PMD, restafval en GFT is ketenregie niet op Zuid-Limburgse schaal te organiseren. Voor andere stromen liggen er juist kansen voor een Zuid-Limburgse aanpak (zie ook 'stimuleren circuleren bedrijvigheid'). Ketenregie houdt in dat er inzicht is in de keten en de ontwikkeling hiervan⁴. Via ketenregie worden partijen aan elkaar gekoppeld en worden circulaire activiteiten gestimuleerd. Gemeenten kunnen (met kennis van de keten) zorgen voor de benodigde gescheiden inzameling (aan het eind van de keten) en daarmee rekening houden met de beperkingen van scheidingstechnologieën en eisen van producenten.

2.6.2 Gemeentelijk (regionaal) grondstoffenbeheer: bedrijfsafval

Omschrijving

Wet Milieubeheer maakt onderscheid naar herkomst van afval en grondstoffen. Huishoudelijk afval is een zorgplicht voor gemeenten, bedrijfsafval is dat niet. Beide soorten afval hebben een eigen wet- en regelgeving, eigen doelstellingen, eigen financieringsstructuur, eigen inzamelstructuur en eigen verantwoordelijkheidsverdeling. Gemeenten ervaren dit onderscheid in toenemende mate knellend:

- Burger- en bedrijfslogica. Het onderscheid naar herkomst van afval leidt tot verschillende afspraken voor burgers en bedrijven, zonder een logisch onderscheid voor bewoners en bedrijven (waarom zamelen bewoners PMD in en bedrijven alleen plastic?)
- Doelstellingen rond circulaire economie vragen om een andere aanpak bij scholen (voorlichting en inzameling gaan goed samen) en andere overheidsinstellingen.
- Hoge logistieke druk in stadscentra door vele inzamelende partijen (vervoer, maar denk ook aan een schone openbare ruimte).
- Bestaande inzamelstructuren voor huishoudelijk afval zijn ook geschikt (te maken) voor bedrijfsafval.

⁴ Inzicht in logistiek, volume grondstof en cascadering, technologie, wet- en regelgeving en financiën.

Type activiteiten

In het grondstoffenplan nemen de Zuid-Limburgse gemeenten initiatief om de mogelijkheden te verkennen voor een combinatie van huishoudelijk en bedrijfsafval. Ook werken gemeenten actief aan (meer) afvalscheiding bij bedrijven als een maatschappelijke plicht. Daarbij kan gedacht worden aan de volgende activiteiten:

- Gescheiden afval inzamelen bij scholen in combinatie met voorlichting,
- Proeven met 'green collecting' (één voertuig van alle bedrijven in stadscentra, in plaats van veel verschillende voertuigen),
- Benutten gemeentelijke inzamelstructuur voor bedrijfsafval
- Vergroten van volume aan grondstoffen (schaalgrootte) voor verwerking van kansrijke grondstofstromen (in elk geval e-waste, bouw- en sloopafval en industriële grondstoffen).

2.6.3 *Benutten gemeentelijke inkoopkracht***Omschrijving**

Naast voldoende aanbod van secundaire grondstoffen (met de juiste kwaliteit) is een belangrijke factor de afnamegarantie van circulaire producten. Veel circulaire ondernemers geven aan dat zij (forse meerjarige) investeringen moeten doen zonder zekerheid van een afzet. De gemeenten kunnen regionale bedrijvigheid als 'launching customer'.

Een gezamenlijke aanpak bij inkoop-trajecten creëert duidelijkheid en brengt de markt in beweging. De inkoopkracht van de Zuid-Limburgse gemeenten kan worden ingezet om de markt te (helpen) veranderen. Als overheden circulair inkopen, zal het bedrijfsleven bij wie die overheden inkopen, ook circulair moeten gaan inkopen. Zo ontstaat een kettingreactie, waarbij de gemeenten 'launching customer' zijn. Circulaire inkoop vormt zo een belangrijk instrument waarmee overheden kunnen bijdrage aan de transitie naar een circulaire economie.

Type activiteiten

Mogelijke acties om binnen circulaire inkoop in te zetten zijn:

- Opstellen en ondertekenen intentieverklaring circulaire inkoop (waarmee een signaal gegeven kan worden aan de markt dat de drie gemeenten op dezelfde manier wensen in te kopen);
- Uitwerken van een circulaire aanbestedingskalender, waarmee de drie gemeenten inkooppakketten definiëren en aankondigen.
- Uitwisselen van kennis en ervaring binnen de drie gemeenten en (eventueel) met andere Limburgse overheden door opzetten van een informatienetwerk circulaire inkoop.
- Vastleggen van percentages circulaire inkoop voor de komende jaren. Sommige regio's in Nederland werken bijvoorbeeld met 50% circulair opdrachtgeverschap en inkoop in 2025.
- Uniformeren van meetmethodieken en werkwijzen voor circulaire inkoop. Landelijk zijn verschillende methodieken beschikbaar waarmee de gemeenten inzichtelijk kunnen maken waar zij op dit moment staan en wat zij nog meer kunnen doen.

2.6.4 Benutten samenwerking en schaal Zuid Limburg (en verder)

Omschrijving

In de transitie naar een circulaire economie is de gemeente niet de enige speler. In de multi-helix hebben medeoverheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en de burger ook een rol. In het ontwikkelen van een circulaire economie is het van belang dat gemeenten met al deze partij (een vorm van) samenwerking zoekt.

Verder is het ook van belang om onderscheid te maken in schaalgrootte. De circulaire economie wordt namelijk ontwikkeld op lokaal, regionaal en (inter-) nationaal niveau.

Vanwege de schaalgrootte van de circulaire activiteit, maar ook om andere argumenten (zoals beleidsvorming en innovatie). De Zuid Limburgse gemeenten kunnen het niet alleen. Maar zij kunnen wel veel bereiken door slimme samenwerking.

“Uit elkaar halen van producten, scheiden van materialen en repareren kan goed lokaal in de gemeenten. Voor verwerking van plastics is echter een hoger niveau nodig. Daarvoor is creëren van schaalgrootte/volume aanlevering van plastics nodig. Dat vraagt om regionale samenwerking.”

Type activiteiten

In de komende jaren wordt ingezet op de volgende (type) activiteiten:

- Op het lokale niveau gaan gemeenten nieuwe samenwerkingsvormen aan met hun bedrijven, instellingen en bewoners. Er komen nieuwe aanbestedingsvormen, er kan lef getoond worden en er zijn goede netwerkpartners om samen mee op te trekken. Denk hierbij ook aan de samenwerkingen tussen de industriegebieden in Maastricht (SIM) en andere bedrijventerreinen.
- Op regionaal niveau is de keuze voor Zuid-Limburg om samen op te trekken in de Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL). Het thema circulaire economie staat op de agenda, het samenwerken bij het uitvoeren van deze acties zal de impact voor het lokale niveau versterken. Het grondstoffenplan geeft daarbij duidelijkheid aan het netwerk waar de Zuid-Limburgse gemeenten op in zetten.
- Op grondstoffengebied is samenwerking met Parkstad (Rd4) op gebied van huishoudelijk afval en (circulaire) aanbesteding relevant en mogelijk, en binnen ASL in het grondstoffenmanagement van de grote stromen huishoudelijk afval (restafval, gft en plastic). Met beide partners is het aanhaken op bestaande kennis en ervaringen en het delen van aanpak en ervaring belangrijk.
- Tenslotte werkt de provincie Limburg aan de uitwerking van een Circulair Platform voor Limburg. Dit zou voor Zuid-Limburg een interessant netwerk zijn, waarbinnen de samenwerking tussen de onderwijsinstellingen, bedrijven en bewoners verder tot stand kan komen. Samenwerking in het circulair platform is o.a. belangrijk om (bij het ontstaan en/of verdeling van circulaire hotspots over Limburg) de belangen van Zuid Limburg te behartigen.

2.6.5 Stimuleren circulaire bedrijvigheid

Omschrijving

De drie gemeenten zien kansen in het aanbrengen van focus op specifieke materiaalstromen. De basis voor deze keuzes liggen in de grondstoffenscan, de economische structuur van de drie gemeenten in Limburg en kennis van kansrijke grondstofstromen. In de loop van de tijd kan deze focus wijzigen (omdat circulaire bedrijvigheid ook in beweging is).

Doorslaggevend in de voorgestelde focus is de bijdrage die bedrijven en instellingen in Zuid Limburg willen en kunnen leveren aan deze ambitie. Centraal in het sluiten van lokale ketens staat de betrokkenheid van deze bedrijven en ondernemers, zonder hen is het niet mogelijk de ketens te sluiten.

“Gemeente kan mogelijk van meerwaarde zijn door inzicht in de keten te geven waardoor er betere afstemming kan worden gezocht in inname en afname van materialen/producten.”

Type activiteiten

De volgende drie grondstoffen krijgen prioriteit: e-waste, bouw- en sloopafval en industriële grondstoffen.

E-waste (AEEA^[1]): langer gebruik en meer recycling

Deze stroom betreft ‘alles met een stekker’. Onder e-waste wordt zowel consumentenapparatuur als bedrijfsmatige apparatuur verstaan. Op deze grondstoffenstroom zijn verschillende insteken mogelijk om te komen tot een meer circulair bedrijfsmodel. Zo zijn edelmetalen terug te winnen door middel van demontage, kunnen apparaten een tweede leven krijgen door ze op te lappen (refurbished) en is dit de sector waar nieuwe verdienmodellen het relatief goed doen (leasing in plaats van bezit).

De gemeente zamelt een deel van deze grondstoffen zelf in, maar een groot deel van het e-waste is bedrijfsmatig. Daarbij is duidelijk dat er nog te weinig afgedankte elektronische apparatuur voor recycling ingeleverd wordt. Nieuwe, slimmere inzamelmethoden zijn hard nodig om te voorkomen dat er steeds meer grondstoffen via afgedankte telefoontjes, laptops en andere apparatuur weglekken uit de kringloop.

Binnen de drie gemeenten zijn verschillende partijen actief die zich bezighouden met elektrische en elektronische apparatuur. Concrete kans is samenwerking met BlueCIC, een social enterprise welke door middel van urban mining, computers opknapt en uitleent aan gezinnen met een laag inkomen. Verder zamelt de gemeente – onder producentenverantwoordelijkheid – ook AEEA in als huishoudelijk afval en biedt het met regelmaat zelf apparaten aan. Ook binnen ASL is AEEA één van de prioriteiten. En kan dus vanuit de drie gemeenten een belangrijke bijdrage geleverd worden aan de ketenvorming op deze grondstofstroom.

^[1] Afgedankte Elektrische en Elektronische Apparatuur

Mogelijke activiteiten op gebied van AEEA zijn: ketenvorming met bedrijven (zoals BlueCIC), verhogen inzamelpercentage en hoeveelheid door inzet maatschappelijke instellingen, urban mining, verkennen samenwerking op gebied van sortering, uitwerking van nieuwe business modellen in samenwerking met de onderwijsinstellingen.

Bouw- en sloopafval: alle nieuwbouw wordt 100% circulair

Een groot deel van de grondstofstromen in Zuid-Limburg is te relateren aan nieuwbouw en sloop van gebouwde omgeving. Het gaat om grote hoeveelheden die veelal buiten het zicht van het huishoudelijk afval verwerkt worden. En er liggen kansen om deze grondstoffen beter inzichtelijk te krijgen en ook economische waarde toe te kennen.

Zo worden gebouwen volledig lineair afgeschreven (tot € 0,-) in de boekhoudkundige realiteit. En er is van veel gebouwen niet duidelijk uit welke materialen zij bestaan. Daardoor blijven de kansen om bij sloop grondstoffen terug te winnen uit het gebouw onbenut. Deze zijn immers onbekend en hebben geen economische waarde in de boeken meer. Binnen Zuid-Limburg zijn er al verschillende initiatieven om dit te veranderen.

Concrete kans is de uitwerking van een grondstoffenpaspoort met reeds aanwezige partijen voor de gebouwde omgeving, toepassing van materialen uit gesloopte omgeving in nieuwe panden én circulair ontwerp van nieuwbouw. Nadrukkelijk kunnen de gemeenten ook sturen op toepassing van circulair materiaal bij het slopen van gebouwde omgeving en voorschriften bij nieuwbouw. Ook binnen het (in ontwikkeling zijnde) provinciaal beleidskader circulaire economie wordt bouw- en sloopmateriaal als circulaire kans gesignaleerd. En tenslotte is circulair bouwen een thema binnen het plan van ESZL.

Verschillende activiteiten zijn mogelijk: inzet grondstoffenpaspoort voor gebouwde omgeving, verhogen gebruik circulair materiaal in nieuwbouw, circulair aanbesteden van bouw, rondetafelgesprek met sloopbedrijven.

Industriële grondstoffen: behouden en benutten van reststromen

Binnen Zuid-Limburg is traditioneel een groot aantal industriële bedrijven gevestigd. Deze bedrijven zijn weliswaar divers van opzet en focus, maar hebben allen grote hoeveelheden energie en grondstoffen nodig om te produceren en hebben grote hoeveelheden restproducten na het productieproces over met stabiele kwaliteit. Deze reststromen hebben op dit moment natuurlijk ook een weg en route voor recycling. Uit dit onderzoek komt een kans naar voren om deze binnen de regio te behouden en te benutten.

Vanuit de gesprekken blijkt dat er veel mineralen beschikbaar zijn binnen de regio, welke zich goed lenen voor productie van nieuwe producten. Concrete kans vormt de verkenning van toepassing van mineralen (Owen Illinois, Metals Chemicals, QR Metals) in concrete

“Gemeente heeft wel doelstelling om restafval te verminderen maar er wordt weinig extra's meer gedaan om meer en zuiverder glasstroom te realiseren. Meer glasbakken plaatsen op strategische plekken in de gemeente zou inzameling kunnen verhogen van 86% naar ten doel gestelde 90%.”

producten voor de openbare ruimte (stoeptegels en dergelijke).

De volgende activiteiten zijn mogelijk: circulaire inkoop producten in de openbare ruimte met reststromen uit het industriële proces, verkennen kansen voor schaalvergroting binnen Limburg.

2.7 Waarom een regionaal grondstoffenplan?

In deze grondstoffenvisie leggen wij de basis voor een grondstoffenplan. Er zijn diverse redenen om een regionaal grondstoffenplan op te stellen:

1. Versnelling is nodig en biedt economische kansen

De transitie naar een circulaire economie raakt alle sectoren van de Nederlandse economie. Feitelijk gaat het om een systeemverandering, waarbij (nieuwe) circulaire business modellen moeten ontstaan. Van belang is om de condities te scheppen die de circulaire economie mogelijk maken.

Idealiter is de markt in staat om zelfstandig de transitie te maken. In sommige situaties is echter ook een rol weggelegd voor overheden (en kennisinstellingen); met name om het ontwikkelen van de circulaire economie te versnellen. Een versnelling van deze transitie biedt ook kansen: voor regionale circulaire bedrijvigheid en daarmee werkgelegenheid en economische aantrekkingskracht. Deze kansen willen wij signaleren en versterken.

Wat levert circulair dan precies op? Uit divers onderzoek blijkt dat de transitie van lineair naar circulair zowel banen als economische waarde opleveren. Zo geeft de Rijksoverheid aan te verwachten dat een volledig circulair Nederland leidt tot een extra € 7,3 miljard per jaar en 54.000 extra banen. De volgende voorbeelden laten zien wat circulair en grondstoffen opleveren

- **Minder CO-2 tegen gelijke kosten:** Uit rapportages van [TNO](#) komt naar voren dat circulair bouwen betekent dat je meer factoren moet meewegen dan alleen economische kosten. Ook het effect op lokale werkgelegenheid en CO-2 kunnen meegewogen worden. En zo worden keuzes gemaakt die niet direct meer kosten, maar wel een grotere impact hebben op CO-2 reductie. Bijvoorbeeld door niet langer baksteen van cement toe te passen.
- **Besparing in materiaalkosten:** Het (her)waarderen van de gebouwde omgeving, betekent dat deze economische waarde ook bij sloop of verbouwing benut kan worden. Het materialenpaspoort levert in die zin ook economische waarde op. Door deze waarde inzichtelijk te hebben, wordt op toepassing in nieuwe projecten bespaard. Zie ook dit onderzoek.

2. Aanhaken op reeds lopende afvalsamenwerking

Gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul werken al samen in de uitvoering van het afvalbeheerbeleid. Hier liggen voor de gemeenten veel uitdagingen: om bestaande afvalscheidingsdoelen te halen, de kosten beheersbaar te houden en service richting burger op niveau te houden. Hier ligt een duidelijke relatie met grondstoffen.

De regio heeft ervoor gekozen om – samen optrekkend – het (huishoudelijk) afval- en

grondstoffenbeleid te versterken. Kern van dat beleid is: zo veel mogelijk hergebruik van producten en grondstoffen en zo weinig mogelijk afval. Een logische stap is om bestaande afvalplannen te veranderen naar een (breder) grondstoffenplan, waarmee de drie gemeenten hun inzet en middelen bundelen. Deze visie geeft inzicht in de gewenste verbreding.

3. Uitwerking op Zuid Limburgse schaal wenselijk

Tenslotte is ook behoefte aan een duidelijke Zuid Limburgse focus. Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul zijn samen onderdeel van de regionale economische structuur 'Zuid Limburg'. Een gebied met specifieke kenmerken en problematiek

In Zuid Limburg zijn er specifieke uitdagingen: jeugdwerkloosheid, relatief slechte gezondheid, lage participatie en onderwijscijfers, een oplopend tekort aan arbeidskrachten en (jong) talent in dragende sectoren in Zuid-Limburg en een tekort aan kwalitatief hoogwaardige kantoor- en vestigingslocaties (bron Regiovisie Zuid-Limburg).

Deze uitdagingen zijn niet beperkt tot de gemeentegrens en kunnen alleen door samenwerking goed aangepakt worden. De grondstoffenvisie helpt om deze domeinen te verbinden, bijvoorbeeld doordat er nieuwe arbeidskrachten nodig zijn voor demontage-werkzaamheden, of doordat bestaande gebouwen hoogwaardig toegepast worden in nieuwe gebouwde omgeving. Via het grondstoffenplan kunnen de gemeenten actief de regionale circulaire samenwerking bevorderen. Niet voor niets is Economische Samenwerking Zuid Limburg (ESZL) één van de dragende partijen achter deze grondstoffenvisie.

2.8 Hoe komen wij tot een grondstoffenplan?

De grondstoffenvisie geeft invulling aan de ambitie. Daarbij geeft de visie ook aan op welke wijze de gemeente haar rollen kan oppakken. In een grondstoffenplan is dit verder uit te werken: naar concrete plannen en met aandacht voor capaciteit, budget, risico's en planning.

Uitgangspunten voor grondstoffenplan

Als leidraad voor het uitwerken stellen wij de volgende uitgangspunten vast:

1. Aanjagen: het omvormen naar een circulaire gemeente is een maatschappelijke opgave. De gemeenten zien het als hun rol om de omvorming aan te jagen met voorbeeldgedrag, campagne 'Hoe groen is jouw hart?', toolboxen, financiële prikkels en een aanjaagteam. De gemeente heeft hierin ook een taak als grond- en vastgoedeigenaar en beheerder van de openbare ruimte.
2. Samen aan de slag: samen kunnen we elkaars inspanningen versterken en het effect vergroten. Samen kunnen we elkaar inspireren, kennis delen en elkaar overtuigen. Samen hebben we meer slagkracht, tijd en middelen. Samen werken is nodig om succesvol met deze opgave aan de slag te gaan.
3. Tijdig bijsturen: de gemeenten gaan de voortgang van het realiseren van de ambitie monitoren en bijsturen wanneer nodig. Zaken die ons daarbij helpen zijn inzichten uit onderzoek, nieuwe technische ontwikkelingen en ontwikkelingen op nationaal niveau.

Bijsturen kan gedaan worden door de organisatie (inzet), projecten (investeringen) of de ambitie aan te passen (inhoudelijk).

4. Focus per periode: om de ambitie te halen werken we aan een langetermijnplanning die tweejaarlijks kan worden bijgesteld zodat ook tijdig bijgestuurd kan worden op beschikbaar budget.)
5. Co-financiering en subsidiëring: de grondstoffenaanpak vergt een tijdelijke financiering. Financiering is van belang, maar mag niet (alleen) afhankelijk zijn van een gemeentelijke bijdrage. Meerdere financieringsbronnen zijn aan te boren indien sprake is van uitzicht op een haalbare business case na de pilotfase. Voor het aanjagen wordt onderzocht of op lokale en regionale schaal met andere partijen een co-financiering haalbaar is.

3 KADERS EN ROLVERDELING IN CIRCULAIRE TRANSITIE

Circulaire economie is een relatief nieuw beleidsdomein, waarbij overheden nog op zoek zijn naar de betekenis, het vertalen naar beleidsinstrumenten en de borging van bestaande programma's in het nieuwe circulaire kader. Dit hoofdstuk ordenen wij de begrippen en geven wij het beleidskader weer.

De belangrijkste beleidskaders vertalen wij naar het gemeentelijke niveau voor circulaire economie. Daarmee wordt de koppeling geboden tussen enerzijds de nationale en provinciale (meer abstracte) beleidskaders en anderzijds de lokale context bij bewoners in de buurten en wijken.

We beginnen dit hoofdstuk met een definitie van circulaire economie, om vervolgens - via de bestaande beleidskaders - te komen tot wat gemeenten concreet kunnen betekenen in de transitie van lineair naar circulair. Het hoofdstuk sluit af met de belangrijkste bouwstenen voor de grondstoffenvisie van Zuid-Limburg.

3.1 Wat is circulaire economie?

In een circulaire economie is sprake van het behoud van grondstoffen voor toekomstig gebruik, het langdurig (her)gebruik van materialen blijvend binnen de ecologische veerkracht van de aarde.

De SER ziet een circulaire economie als een economie die binnen ecologische randvoorwaarden efficiënt en maatschappelijk verantwoord omgaat met producten, materialen en hulpbronnen, zodat ook toekomstige generaties toegang tot materiële welvaart behouden (SER advies 19/05 uit 2016 'Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen').

Om dit te doen wordt het volume aan primaire grondstoffen verminderd, worden kringlopen gesloten en materialen te allen tijde zo hoogwaardig mogelijk hergebruikt. In het voorzien in behoeftes wordt er dus altijd gezocht naar oplossingen die de beschikbaarheid en waarde van grondstoffen binnen een systeem en over de gehele levensloop kunnen behouden: van ontwerp tot recycling of herwinning.

Consistentie in het begrippenkader is van belang. Daarom sluiten wij aan bij de Provincie Limburg, waarbij deze circulaire economie als volgt afbakent:

- Minder nieuwe grondstoffen;
- Minder internationale afhankelijkheid van grondstoffen;
- Meer reststromen benutten als grondstof;
- Lagere belasting op het milieu, met lager energieverbruik, emissies en afval;
- Nieuwe toegevoegde waarde aan ketens en producten en verlengen van de levensduur.

3.2 Wat zijn de landelijke en provinciale beleidskaders?

3.2.1 Rijksbrede ambitie op 100% circulair in 2050

In 2016 heeft de Rijksoverheid de volgende doelstelling uitgesproken: Nederland is in 2050 100% circulair. Veel grondstoffen komen nu uit het buitenland. In een circulaire economie is Nederland (en in bredere zin Europa) minder afhankelijk van andere landen. Het verwerven en gebruiken van grondstoffen leidt bovendien tot een hogere CO₂-uitstoot. Daarom heeft de Rijksoverheid de genoemde ambitie 'Nederland 100% circulair in 2050' gesteld. Het Rijk noemt daarbij drie doelstellingen: efficiënter gebruik van grondstoffen in bestaande productieprocessen, duurzaam en hernieuwbaar grondstofgebruik en de ontwikkeling van nieuwe productiemethodes met circulair ontwerp.

Deze rijksbrede ambitie vertaalt zich ook naar de andere overheden, waaronder provincie en gemeenten. Zo vraagt deze ambitie een grote verandering in de wijze waarop overheden omgaan met de materiaalstromen, die binnen hun grondgebied (dagelijks) opgehaald en daarna verwerkt worden. Aanvullend vraagt deze ambitie om de huidige werkwijze van inkoop circulair te maken en om anders na te denken over de manier waarop wij omgaan met materialen, schaarse grond en de manier waarop wij bouwen. Daarmee stelt de rijksambitie ook een uitdaging voor gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul.

Het Rijksbrede programma Circulaire Economie⁵ kent onderstaande interventies en prioriteiten.

Interventies	Prioriteiten
<ul style="list-style-type: none"> ○ Stimulerende wet- en regelgeving ○ Slimme marktprikkels ○ Financiering ○ Kennis en innovatie ○ Internationale samenwerking 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Biomassa en voedsel ○ Kunststoffen ○ Maakindustrie ○ Bouw ○ Consumptiegoederen

3.2.2 Provinciale ambitie: *Waste isn't waste until we waste it*

De ambitie van provincie Limburg is vastgelegd in het 'Kader Circulaire Economie Limburg', waarin zowel de ambitie als het uitvoeringsprogramma 2020-2023 is vastgelegd. De visie is als volgt: *'Wij werken aan een circulaire economie waarin energie, grondstoffen, materialen en componenten (halfabricaten) zo lang mogelijk en weloverwogen van waarde blijven voor productie en consumptie. Daarmee leveren wij een duurzame en impactvolle bijdrage aan werkgelegenheid, innovatie en toegevoegde waarde voor Limburg.'*

Deze visie is vertaald naar vijf uitgangspunten en vier actielijnen. De uitgangspunten zijn:

1. Uitvoeringsprogramma op hoofdlijnen voor de komende drie jaar met inzet op volle breedte van de R-strategieën;
2. Ondersteuning voor initiatieven waar partners bereid zijn zelf te investeren;

⁵ Zie de website over het Rijksbrede programma.

3. Ondersteuning voor (boven)regionale partnerships met oog voor meerjarige samenwerking, bij voorkeur triple-helix;
4. Laagdrempelige aanpak voor ondernemers en (kennis)instellingen waarbij kennis, design en toepassing/valorisatie samenkomt;
5. Actieve bijdrage van provincie op inkoop, vergunningverlening, financiële prikkels, lobby naar Rijk en EU.

De actielijnen zijn:

1. Goede voorbeeld: provincie als launching customer. Concreet betekent dit dat de provincie via haar eigen inkoop het circulaire proces wil stimuleren. Daarbij wil de provincie bekijken waar vanuit vergunningverlening en toezicht/handhaving circulariteit gestimuleerd kan worden en de financiële randvoorwaarden gestimuleerd kunnen worden.
2. Omdenken door stimuleren ondernemerschap. De provincie stimuleert de samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijven op verschillende manieren.
3. Samenwerken door icoonprojecten en clustervorming. De provincie jaagt icoonprojecten aan, en stimuleert publiek-private samenwerking. Bijvoorbeeld bij circulaire bouw, biomassa en kunststoffen.
4. Provincie verbindt agenda's en stimuleert het delen van kennis en ervaringen. De provincie is daarmee een gesprekspartner op Europees en nationaal niveau voor circulaire kansen en mogelijkheden en subsidies.

Opvallend in het provinciale beleidskader is dat op gebied van circulair en duurzaamheid Maastricht en/of Zuid-Limburg vrijwel niet als afzonderlijke regio of voorbeeld genoemd worden.

Nota bene: bovenstaand is nog concept (want beleidskader is nog niet vastgesteld).

3.2.3 Overige kaders

Naast de genoemde landelijke en provinciale beleidskaders is er nog een aantal kaders van belang voor de grondstoffenvisie.

Het grondstoffenakkoord van 2017

Op 24 januari 2017 werd door 180 partijen het grondstoffenakkoord getekend. Met dit akkoord bevestigen deelnemende partijen het belang van het rijksbrede Circulaire Economieprogramma en laten zij zien graag mee te werken aan de uitwerking. Verschillende werkgeversorganisaties, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), innovatieve startups, financiële instellingen, de vakbeweging en milieuorganisaties hebben hun handtekening gezet. Samenwerkingen tussen bedrijfsleven en overheid worden inmiddels verder uitgewerkt in verschillende 'Greendeals circulaire economie'.

Verantwoordelijkheden van producenten

In de transitie naar de circulaire economie wordt steeds meer verantwoordelijkheid bij producenten 'gelegd'. Dit zijn de partijen die veel kunnen betekenen in het voorkomen van

onnodig grondstofgebruik of het slimmer ontwerpen van producten zodat ze beter hergebruikt of gerecycled kunnen worden. Deze verantwoordelijkheid wordt door producenten zelf opgepakt, maar wordt ook opgelegd door middel van wetgeving.

Vanuit de Europese Unie zijn er al richtlijnen die uitgaan van een 'producentenverantwoordelijkheid ten aanzien van het ontwerp en de herbruikbaarheid van producten. Die gelden momenteel voor producenten van onder andere auto's, banden, elektronica, verpakkingen en batterijen.. Producenten en importeurs worden verantwoordelijk gesteld om een logistiek systeem op te zetten voor het afvalbeheer en ook om de financiering hiervan te organiseren. Bij dit principe is sprake van een ketenverantwoordelijkheid, omdat ook andere schakels in de keten (zoals gemeenten en detaillisten) hierbij verantwoordelijkheden hebben.

De Rijksoverheid onderzoekt manieren om de producentenverantwoordelijkheid verder uit te bouwen. Hier wordt gedacht aan: prikkels voor circulair ontwerpen, wettelijke eisen voor hoogwaardig hergebruik of het verplicht terugnemen van het af te danken product. Overheden gaan ook verder dan het verantwoordelijk stellen van producenten. In 2019 heeft het Europees Parlement een nieuwe wet aangenomen waarin plastic wegwerpproducten (Single Use Plastics) zoals plastic wegwerpbestek, wattenstaafjes, rietjes en roerstaafjes worden verboden. Deze richtlijn wordt in de loop van 2021 in Nederlandse wetgeving geïmplementeerd.

De vervuiler betaalt

Verder is het beginsel van 'de vervuiler betaalt' op Europees en internationaal niveau een leidend beginsel. Artikel 14 van de Europese Kaderrichtlijn stelt: Overeenkomstig het beginsel 'de vervuiler betaalt' moeten de kosten van het afvalbeheer worden gedragen door de eerste afvalproducent, de huidige of de vorige houders van afvalstoffen. De lidstaten kunnen besluiten de kosten van het afvalbeheer geheel of gedeeltelijk te laten dragen door de producent van het product waaruit het afval is voortgekomen en de distributeurs van een dergelijk product in deze kosten te laten delen.

3.3 Beleidskaders voor gemeenten

3.3.1 Afval- en grondstoffen in een circulaire economie

In het sluiten van grondstoffenketens heeft afvalbeheer een wezenlijke rol. Preventie, ontwerp, scheiding en hergebruik van afvalstoffen zijn belangrijke instrumenten om primaire grondstoffen te besparen en CO₂-uitstoot te verminderen.

Vrijwel alle afvalstoffen die vrijkomen in een huishouden, maar ook bij de gemeente zelf en in bedrijven, zijn geschikt als secundaire grondstoffen en hebben een economische waarde. Het totale afvalbeleid kan derhalve een wezenlijke bijdrage leveren aan het beperken van het gebruik van primaire grondstoffen en de ontwikkeling van een duurzame samenleving.

Als tussenstap naar de circulaire economie hebben Nederlandse gemeenten uitgesproken

dat zij streven naar 100 kg restafval per inwoner (en 75% nuttige toepassing/hergebruik) per 2020 en 30 kg restafval per inwoner in 2025. Dit zijn de zogenoemde 'VANG-doelstellingen'⁶. Dit VANG-programma is integraal opgenomen in het uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019-2023 van de Rijksoverheid als onderdeel van de prioritaire keten consumptiegoederen. En is verder uitgewerkt in paragraaf 2.4.4.

3.3.2 *Hiërarchie kwaliteit gerecyclede (secundaire) kunststofgrondstoffen*

Bij het vinden en selecteren van routes voor be- en verwerking van (ingezamelde) grondstoffen wordt rekening gehouden met de uiteindelijke toepassing van de (gerecyclede) grondstoffen. Circulariteit geeft daarbij uiting aan de mate waarin deze secundaire grondstoffen optimaal en zo efficiënt mogelijk worden benut. Daarbij worden de principes van cascaderen toegepast. Een hoge sport op de cascaderingsladder houdt in dat het gerecyclede kunststof weer in dezelfde type producten kan worden toegepast. Zo mogelijk als substituuat van 'virgin' materiaal.

Er wordt dus onderscheid gemaakt in de hiërarchie van de kwaliteit van gerecyclede (secundaire) grondstoffen. De kwaliteit van een secundaire grondstof (c.q. een gerecyclede grondstof) bepaalt de mate waarin deze weer ingezet kan worden ter vervanging van 'virgin' materiaal:

- **Downcycling** De secundaire grondstof wordt op een laagwaardiger niveau van de cascaderingsladder hergebruikt. Vormen van downcycling zijn bijvoorbeeld het secundair materiaal ten behoeve van bempaaltjes of bouwmaterial uit kunststoffen die afkomstig zijn van hoogwaardiger producten (zoals verpakking voor voedingsmiddelen). Ook chemische recycling van kunststof voor de productie van diesel (ter vervanging van fossiele brandstof) biedt een nuttige toepassing (energie). Echter, de oorspronkelijke kunststoffen (en de fossiele grondstoffen) verdwijnen daarmee wel uit de kunststofketen.
- **Recycling:** de secundaire grondstof (al dan niet met additieven) is een gelijkwaardig substituuat van de primaire grondstoffen. Het is een vervanger van het 'virgin' materiaal.
- **Upcycling:** de secundaire grondstof (al dan niet met additieven) kan op een hoogwaardiger niveau van de cascaderingsladder worden hergebruikt.

3.3.3 *De ladder van Lansink en het 7R-model*

De verwerking van grondstoffen kent verschillende niveaus die zijn uitgewerkt in de 'Ladder van Lansink' of het vergelijkbare 7R-model. Een aanpak die 'hoger op de ladder' scoort, zorgt voor minder verspilling van afval- en grondstoffen. Verbranden met energierugwinning, een methode die momenteel wordt toegepast voor veel van het restafval, is te verkiezen boven storten of enkel verbranden. 'Preventie' van afval is de hoogste trede. Grondstof-

⁶ De gemeente Maastricht heeft een hogere ambitie uitgesproken in haar huidige plan 'Afvalloos Maastricht'.

fen die niet (onnodig) worden afgedankt hoeven ook niet te worden hergebruikt als product of te worden gerecycled. Het 7R-model laat storten buiten beschouwing en plaatst 'Rethink' (o.a. van ontwerp) bovenaan en 'Recover' (verbranding met energierecuperatie) achteraan.

Links: 7R-model, Rechts: Ladder van Lansink

3.3.4 Wettelijke zorgplicht vanuit Wet Milieubeheer

Op basis van de Wet Milieubeheer heeft elke gemeente de zorgplicht voor het (doen) inzamelen en verwerken van het huishoudelijk afval.

Naast de reeds bekende wettelijke gemeentelijke zorgplicht voor de organisatie van de inzameling van huishoudelijk afval (met een eigen of gezamenlijke organisatie of door uitbesteding aan één of meer marktpartijen), zijn gemeenten steeds meer verantwoordelijk voor het doelmatig en doeltreffend functioneren van het afvalbeheer als geheel. Ook de invoering van de producentenverantwoordelijkheid doet hier niets aan af.

De gemeentelijke zorgplicht is en blijft een politiek-bestuurlijk relevant thema: de afvalinzameling gaat veelal gepaard met voorzieningen in de openbare ruimte, er is een directe relatie van het afvalbeheer met de schoonheidsgraad (en daarmee de leefbaarheid) van de openbare ruimte en de kosten van het afvalbeheer (in een afvalstoffenheffing) zijn direct merkbaar voor de burger. Gemeenten wensen daarom een duidelijke invloed op het afvalbeheer (en de uitvoering hiervan) in hun gemeente.

Kader: Landelijk AfvalbeheerPlan III en de gemeentelijke 'opdracht'

In het Landelijk AfvalbeheerPlan (LAP) is het nationaal afvalstoffenbeleid voor de komende jaren uitgestippeld. Het Nederlandse afvalstoffenbeleid is sterker dan voorheen gericht op preventie van afval en het beperken van de milieudruk. Conform het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP) worden gemeenten geacht gezamenlijk een hoog scheidingsresultaat te halen.

Met het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) spant het kabinet zich in om de transitie naar een circulaire economie in Nederland te stimuleren. Daarbij is de ambitie voor afvalscheiding gesteld op 75% afvalscheiding in 2020. Dit betekent dat van al het afval dat huishoudens genereren 75% gescheiden wordt ingezameld en verwerkt en nog maar 25% aan te merken is als 'restafval'.

Per inwoner komt er circa 400-500 kg per jaar aan huishoudelijk 'afval- en grondstoffen' vrij. 75% afvalscheiding betekent dus dat maar 100-125 kg per inwoner wordt ingezameld en verwerkt als 'restafval'. Het rekenen met een percentage is afhankelijk van zowel de teller als de noemer en kan verwarrend zijn in de communicatie. Daarom wordt in het kader van de VANG-ambities voor 2020 gesproken van een doelstelling van 100 kg restafval per inwoner. De landelijke doelstelling voor 2025 is 30 kg per inwoner.

Gemeenten hebben dus niet alleen een zorgplicht voor het (doen) inzamelen van huishoudelijk afval, maar hebben daarbij ook de 'opdracht' om daarmee de doelstellingen te bewerkstelligen zoals in het LAP geformuleerd. Gemeenten kiezen er voor om hun afvalbeheerbeleid zelfstandig, in samenwerking met andere gemeenten en/of in samenwerking met het betreffende inzamelbedrijf te doen.

De VANG-doelstellingen zijn opgesteld als 'tussenstappen' naar een circulaire economie met 0 kg restafval in 2050. Gemeenten kunnen zelf aanvullende of afwijkende doelstellingen opnemen in hun grondstoffenbeleid.

3.3.5 *Gemeenten werken zorgplicht uit naar een circulaire ambitie*

Veel gemeenten willen verder gaan dan het 'verplichte' ophalen van afval, schoonhouden van straten en containerlocaties en dit goedkoop en efficiënt verwerken. Vanuit de verantwoordelijkheid om de wereld, en daarmee indirect de lokale omgeving, ongeschonden door te geven aan de volgende generaties, worden duurzaamheidsambities steeds belangrijker in het afvalbeleid.

Ambitieuze en doeltreffende afval- en grondstoffenbeleid is voor de gemeente meer dan een morele verantwoordelijkheid. De gemeente en de inwoners hebben op verschillende niveaus een duidelijk belang:

Verminderde (financiële) kwetsbaarheid door grip op grondstofstromen. Afval wordt niet alleen meer gezien als een ongewenst en negatief bijproduct van productie en consumptie, maar steeds meer als grondstof. De komende decennia zullen veel grondstoffen schaarser worden, waardoor grondstofprijzen verder zullen stijgen.

Beperken van de gemeentelijke (verwerkings-)lasten. Afvalverwerking is duur en wordt vanuit de Rijksoverheid belast door middel van de 'afvalstoffenbelasting'. Het tarief is per 1 januari 2019 € 32,12 per 1.000 kg. Het is daarom vaak rendabel om uit het (resterende) afval meer componenten nuttig te gaan (her-)gebruiken;

Een schone en aantrekkelijke leefomgeving. Zwerfafval wordt door inwoners ervaren als een verloedering van de leefomgeving. Daarnaast hebben gemeenten een duidelijk belang bij een schone omgeving. Afval op straat of in de natuur is slecht voor recreatie en toerisme;

Circulaire werkgelegenheid. De circulaire economie biedt veel mogelijkheden voor activiteiten als slim (her-) ontwerpen, demonteren, repareren, recyclen. Dit kan het beste op lokale schaal plaatsvinden zodat er geen onnodig transport van grondstoffen plaatsvindt. Veel van

deze activiteiten bieden ook werkgelegenheid voor activering en reïntegratietrajecten of voor praktisch geschoolden in het algemeen. Een circulaire impuls dicht bij huis is ook een werkgelegenheidsimpuls.

3.3.6 *Waar markt of samenleving niet kan, pakken gemeenten een rol*

Veel duurzaamheidsambities liggen buiten de directe invloedssfeer van de gemeente zelf; uiteindelijk moeten burgers en bedrijven anders met grondstoffen omgaan. De gemeente ziet voor zichzelf verschillende rollen in het verwezenlijken van de landelijke circulaire agenda en regionale doelstellingen. Naast de eigen zorgplicht is de gemeente immers ook partner in verschillende maatschappelijke verbanden en samenwerking en een facilitator van initiatieven vanuit de regio.

Uitgangspunt is: als de markt of de samenleving de rol niet kan of wil oppakken om de transitie te maken, is er een rol voor de (gemeentelijke) overheid. Afhankelijk van het domein waarin wordt geopereerd, afhankelijk van de prioriteiten en afhankelijk van de wettelijke bevoegdheid kiest de gemeente voor: regulerende, regisserende, stimulerende of faciliterende maatregelen. De gemeente kan er ook voor kiezen om (vooralsnog) geen rol te willen spelen.

Voorbeelden van concrete keuzen zijn: circulaire initiatieven subsidiëren en ondersteunen, aanvullend onderzoek laten uitvoeren en inzetten op regionale en nationale samenwerking om grondstofketens te veranderen.

3.3.7 *Gemeenten acteren in een netwerk*

De gemeente is in het verwezenlijken van haar beleidsdoelstellingen sterk afhankelijk van de Europese en landelijke beleidskaders en de dynamiek van de markt. Hoewel de ambitie richting meer circulariteit breed gedragen is, zijn er ook duidelijk verschillende belangen en zienswijzen in de weg ernaartoe. De gemeente kan het niet alleen en acteren daarom in een groter netwerk. Denk hierbij aan:

- Grondstofstromen, economische activiteit en milieubelasting gaan over gemeentegrenzen heen, om hier goed op te kunnen sturen is (boven)regionale samenwerking en afstemming essentieel.
- Lobby en netwerken zijn belangrijke instrumenten voor de gemeente om haar stem te laten horen in dit krachtenveld. Nederlandse gemeenten kunnen als collectief processen op gang brengen en ook op die manier schaalgrootte ontwikkelen welke nodig is om de eigen belangen te behartigen in de landelijke of Europese politiek.
- Het delen van informatie en samenwerken in netwerken voorkomt dat partijen langs elkaar heen (en mogelijk elkaar tegenwerkende) maatregelen gaan nemen. Een gezamenlijke aanpak is complex maar wel effectief, het bundelt de constructieve krachten en voorkomt dat de aanpak lokaal stagneert.

3.4 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?

De vorm en het effect van toekomstige wet- en regelgeving zijn nog niet bekend, maar de doelstellingen van het Rijksbrede programma Circulaire Economie zijn duidelijk. Geen verspilling en dus geen restafval meer in 2050.

Het terugdringen van restafval is alleen mogelijk door de inzet van individuele inwoners, maatschappelijke verbanden, bedrijven en (lokale) overheden. Omdat de urgentie wordt gevoeld, zullen er vanuit verschillende hoeken initiatieven komen om de trendbreuk te realiseren. Technische ontwikkelingen kunnen de grondstofketens ingrijpend veranderen, strengere en verdergaande wet- en regelgeving is ook niet uitgesloten.

Dit betekent dat een gemeente – vanuit de wettelijke zorgplicht voor het huishoudelijk afval – bij wijziging van wet- en regelgeving snel moet kunnen schakelen: op beleid en op uitvoering. Om niet achter de ontwikkelingen aan te lopen, zal het nieuwe grondstoffenbeleid ‘flexibeler’ zijn dan het vorige.

Er moeten mogelijkheden zijn om tijdens de planperiode ‘op te schakelen’ als de doelen niet gehaald worden. Op sommige onderwerpen staat het gemeentelijk beleid nog in de kinderschoenen, maar kan er een haakje worden geboden voor een grotere gemeentelijke invloed door middel van een ‘agenda voor de toekomst’.

Voor de grondstoffenvisie zijn de volgende aspecten van belang:

1. Gemeenten verankeren de ambitie van 100% circulair in 2050 in hun beleidskaders, waarbij ze er- en onderkennen dat de weg naar 100% circulair een uitdaging vormt die ze graag willen aangaan.
2. Gemeenten maken keuzes waarin zij een actieve bijdrage leveren aan deze ambitie dan wel waar zij volgend willen zijn op de ontwikkelingen. Dit betekent voor de grondstoffenvisie dat op basis van de netwerkanalyse, de grondstoffenscan en de economische analyse gekeken wordt waar Zuid-Limburg het meest zinvol kan bijdragen.
3. Gemeenten moeten acteren in grotere netwerken. In de grondstoffenvisie kunnen de belangrijkste netwerken (en het belang hiervan) worden beschreven. Een voorbeeld is het participeren in AfvalSamenwerking Limburg (ASL) om hoogwaardiger verwerking van het huishoudelijk afval te realiseren.
4. Gemeenten beschrijven het pallet aan beleidsinstrumenten, en wanneer deze is in te zetten. Bijvoorbeeld: door circulaire inkoop van overheden als ‘launching customer’ te verbinden aan specifieke kernsectoren volgend uit de grondstoffenvisie. Op die manier ontstaat een win-win: niet alleen wordt een grondstoffensector versterkt door circulaire inkoop, ook wordt de concurrentiepositie op circulair van deze bedrijven en instellingen vergroot.
5. Gemeenten bepalen de ruimte voor het financieren van kansrijke initiatieven. Dit kan complementair zijn aan de provinciale keuze om (via o.a. LIOF) circulaire ambities van bedrijven en organisaties mogelijk te maken. De koppeling leggen tussen de

grondstoffenvisie en economische stimuleringsmaatregelen is dus mogelijk.

Overige bouwstenen:

6. Verbinden van onderwijsinstellingen aan circulaire initiatieven uit de gemeente op afval en grondstoffen. Deze verbinding wordt op provinciaal niveau wel gelegd en op dit moment minder op lokaal niveau (blijkt uit de netwerkanalyse).
7. Logistiek is een belangrijke factor in het provinciaal beleid. Ook binnen vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) wordt de link naar de Omgevingsdienst gemaakt. Echter: de win-win van verbetering/optimalisatie van logistiek door combinatie huishoudelijk- en bedrijfsafval wordt niet behaald. Het realiseren van dat win-win-scenario zou een mooie kans kunnen zijn voor de grondstoffenvisie.
8. Grondstoffen vanuit het provinciaal kader:
 - a. Plastics toepasbaar in automotive (Brightlands Materials Center)
 - b. Biobased materialen (Aachen-Maastricht Institute for Biobased Materials)
 - c. Bouw- en sloopmaterialen (aansluiten bij circulaire bouw en sloop)
9. Vinden van goede lobbykanalen om problemen te kunnen opschalen en input op te halen voor lokale initiatieven (kennis) en aanjagen (subsidie).
10. Borging van de VANG-doelstelling voor 30 kg restafval in 2025, als tussenstap naar 0 kg in 2050.

4 ECONOMISCHE VISIE ZUID-LIMBURG

De economische structuur van Zuid Limburg is mede bepalend voor het identificeren van de kansen voor circulaire economie. Daarbij kan op twee verschillende manieren worden gekeken naar de economische structuur van Zuid-Limburg:

1. Verdieping van sterke economische structuren door toevoeging van circulaire aspecten;
2. Toevoeging van nieuwe economische structuren vanuit nieuwe circulaire activiteiten, welke los staan van bestaande economische structuren.

In dit hoofdstuk richten wij ons op het inzichtelijk maken van de huidige economische structuur van Zuid-Limburg. Daarbij zijn – op basis van brononderzoek – de meest relevante economische sectoren van Zuid Limburg inzichtelijk gemaakt.

4.1 Wat hebben we gedaan?

Voor het in kaart brengen van de economische structuur van Zuid-Limburg is een bronnen onderzoek uitgevoerd, waarbij allereerst gebruik is gemaakt van bestaande beleidsdocumenten van provincie Limburg, economische analyses van TNO en Rabobank en de analyses van de Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL). Aanvullend is verkend in hoeverre ook andere openbare databronnen (zoals CBS-Statline) bruikbaar zijn voor het doel van deze analyse.

Gebaseerd op de beschikbare beleidsdocumenten en verdere openbare bronnen zijn de meest relevante economische sectoren in de regio benoemd. Deze geven in potentie aan ‘welke sterke economische structuren kunnen worden verdiept door toevoeging van circulaire aspecten’.

4.2 Wat zijn daar de uitkomsten van?

4.2.1 *Economische analyse van (Zuid-)Limburg (TNO)*

In deze rapportage heeft TNO in opdracht van de provincie Limburg een uitwerking opgesteld van de economische compositie van de regio en van de provincie. Het volgende figuur geeft een samenvatting weer.

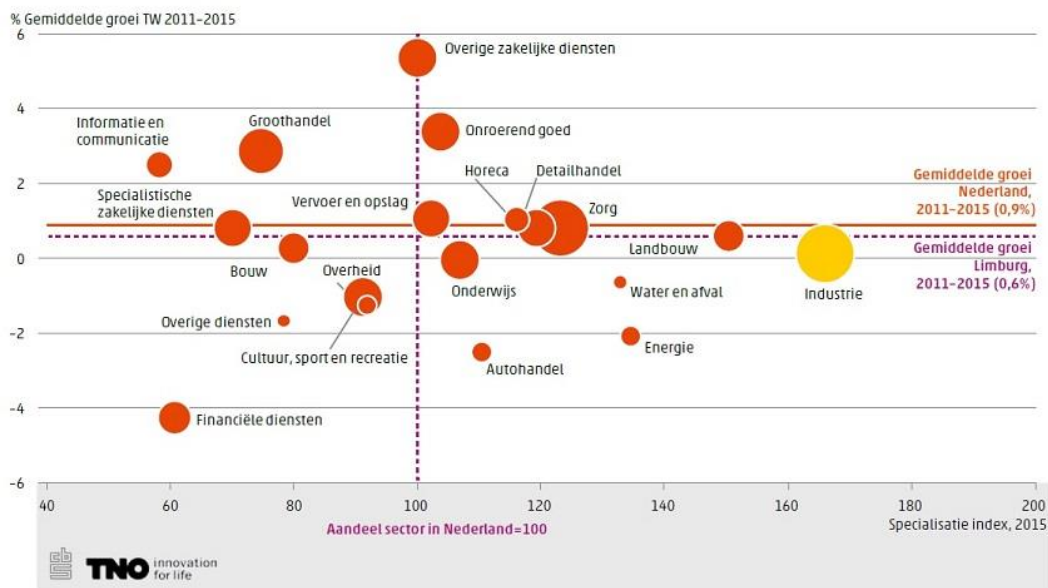

Fig. 3.1 Specialisatie en groei toegevoegde waarde provincie Limburg, 2011–2015

Ten opzichte van Nederland is de provincie Limburg gespecialiseerd in de sectoren die zich aan de rechterzijde van de verticale stippellijn bevinden. Die verticale stippellijn symboliseert het aandeel van iedere sector in de Nederlandse economie (aandeel sector in Nederland=100). De bolgrootte geeft ten slotte de omvang van de sector in 2015 weer, op basis van toegevoegde waarde.

Relatief omvangrijke industrietakken, waarin de provincie Limburg gespecialiseerd is:

- Metaalproductenindustrie en auto- en aanhangwagenindustrie.
 - Binnen de metaalproductenindustrie is vooral de categorie ‘overige metaalproducten’ omvangrijk (waartoe o.a. de vervaardiging van metalen tanks en reservoirs behoort).
- Voedingsmiddelenindustrie
 - Binnen de voedingsmiddelenindustrie is veel toegevoegde waarde gemoeid met de vervaardiging van meel-, bloem en zetmeelproducten.
- Drankenindustrie
- Machine-industrie, waaronder:
 - koeltechniek en airco’s,
 - landbouwmachines,
 - voedingsmiddelenindustrie,
 - metaalgereedschappen,
 - hijs- en hefwerktuigen,
 - machines voor overige specifieke toepassingen.
- Overige industrie
 - Meubel productie (circa 20% van categorie overig)
 - Medische instrumenten en -hulpmiddelen.

Snelgroeïende kleinere industrieën:

- Farmaceutische industrie
- Elektrotechnische industrie, waaronder:
 - Meet- en regelapparaten industrie
 - Elektronische componentenindustrie

4.2.2 Circulaire economie Limburg

In het volgende figuur (bron: Kader Circulaire Economie Limburg) is het circulair potentieel van Limburg weergegeven. Op basis van de door de provincie uitgevoerde analyse zijn met name de sectoren ‘industrie, bouwnijverheid, landbouw, bosbouw en visserij en afval’ kansrijk, met logistiek als belangrijke randvoorwaardelijke sector. De industriële sector is aanvullend een relatief grotere sector in vergelijking met het nationaal gemiddelde.

Ook heeft de provincie gekeken naar grondstoffen in Limburg. Op basis van de analyses wordt met name geconcludeerd dat veel informatie niet beschikbaar of aanwezig is. Tegelijkertijd is er ook een massabalans voor de hele provincie opgesteld, waarin indicatief is weergegeven hoeveel grondstoffen er door de provincie heen gaan. Ook uit deze grondstoffenanalyse is duidelijk dat de Limburgse industrie het merendeel van de grondstoffen in Limburg gebruikt en bewerkt tot producten.

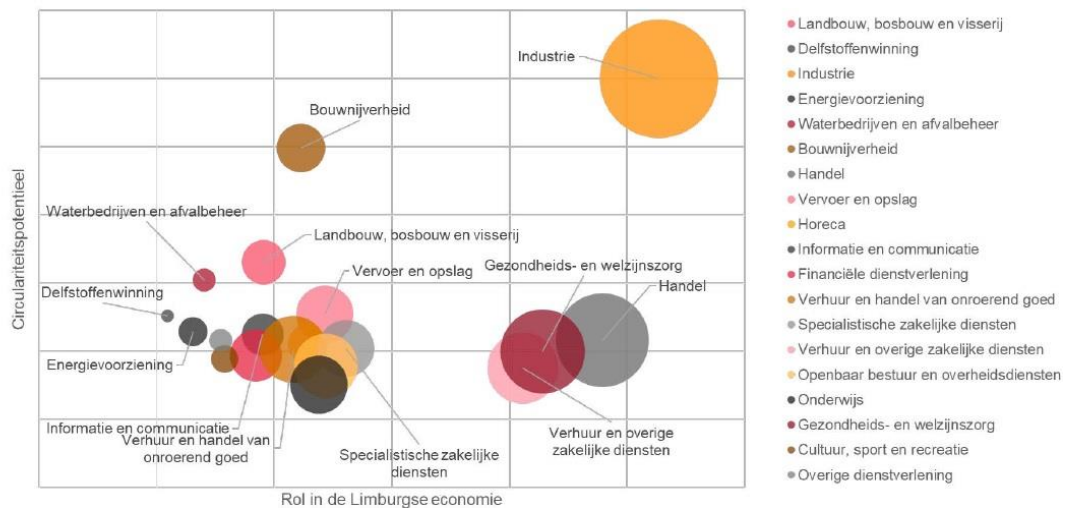

Fig. 3.2 Sectoren met circulair potentieel in Limburg

De provincie ziet op basis van de analyse van de circulaire bedrijvigheid onder meer de volgende uitdagingen voor de circulaire transitie in Limburg:

- Weinig kennis van circulaire mogelijkheden (grondstoffen, organisatie, proces en kosten);
- Weinig standaarden voor meetbaar maken van circulaire economie;
- Groot prijsverschil tussen ‘virgin’ grondstoffen en gerecycled materiaal.

4.2.3 *Economische visie ESZL*

Het (concept) jaarplan van ESZL bevat de volgende gegevens ten aanzien van de economische structuur van Zuid-Limburg en schetst de prioriteiten. De strategische opgaven voor de regio Zuid Limburg zijn onder drie noemers samengebracht:

1. *Economie als versneller.*

In het concept jaarplan wordt een aantal strategische groeisectoren voor de regio benoemd: chemie & materialen, life sciences & health, automotive, ICT/Smart services en logistiek.

2. *Sociaal en Vitaal.*

Deze opgave richt zich hoofdzakelijk op het versterken van participatie en onderwijs als randvoorwaarden voor een gezonde regio. Relevant is daarbij ook circulaire banen en bedrijvigheid die andere eisen aan de arbeidsmarkt stellen dan in het verleden.

3. *Bronsgroen en duurzaam.*

Binnen dit domein stelt ESZL één strategische opgave centraal: een duurzame regio. Dit is een regio die investeert in het verbeteren van het leefklimaat, in de vermindering van CO₂ uitstoot (meest duurzame CO₂ neutrale regio in 2030) en (her)gebruik van materialen/grondstoffen bevordert.

Met name op het derde aspect van het jaarplan liggen kansen voor uitwerking van de grondstoffenvisie, waarbij duurzaam bouwen, grondstoffentransitie en circulariteit als centrale begrippen in het jaarplan zijn opgenomen.

4.2.4 *Overige documenten*

Structuurvisie ruimtelijke economie Zuid-Limburg. De structuurvisie is een gezamenlijke ruimtelijk-economische visie en handelingskader voor de winkel-, kantoren- en bedrijventerreinenmarkt in Zuid-Limburg. De onderliggende doelstelling is de leefbaarheid in de kernen en Zuid-Limburg als geheel zo goed mogelijk te behouden of te verbeteren. Deze doelstelling betekent in de praktijk dat gemeenten moeten kiezen voor de sterkste locaties voor winkels, kantoren en bedrijventerreinen.

Regioscan Centraal Zuid-Limburg: verdienvermogen, levensloop en leefomgeving. Deze scan van de Rabobank geeft aan dat het bedrijfsleven vooral gespecialiseerd is in landbouw, de bouw, de detailhandel en de horeca. De relatief sterke economische krimp is zowel het gevolg van een ongunstige sectorstructuur als van de kenmerken van het vestigingsklimaat. In Centraal Zuid-Limburg daalde vooral het aantal banen in de zorg. De zakelijke diensten, het onderwijs en de detailhandel lieten echter een stijging zien in de werkgelegenheid. De innovatieve kracht (R&D, machineproductie en IT-dienstverlening) van de economie is gemiddeld en het aandeel snelgroeiende ondernemers is klein. De beroepsbevolking is relatief laag opgeleid en het aandeel zzp'ers is hoog. Wel wordt er veel geëxporteerd vanuit Centraal Zuid-Limburg.

Monitor economisch programma Zuid-Limburg. Relevante sectoren voor Zuid-Limburg

zijn volgens de monitor: chemiesector, life sciences & health en de overige maakindustrie. Deze sectoren kennen tussen 2008 en 2014 een groei van de arbeidsproductiviteit die tussen de 20% en 30% ligt; hetgeen wordt gezien als een belangrijke indicator voor innovatie omdat het werk dus kennelijk slimmer kan worden gedaan.

Voor het MKB (99% van de ondernemingen) laat een stijging van de arbeidsproductiviteit zien: 62% tussen 2008 en 2014. Ook in life sciences & health is de stijging in arbeidsproductiviteit in het MKB sterker dan in het grootbedrijf. Voor de overige maakindustrie geldt het omgekeerde.

De toegevoegde waarde van deze drie sectoren nam in dezelfde periode ook toe (10% in de overige maakindustrie, 12% in de chemie en liefst 32% in life sciences & health). In de chemie en de overige maakindustrie werd de stijging in toegevoegde waarde gerealiseerd met een afname van het aantal voltijdsbanen (respectievelijk -13% en -11%).

In life sciences & health namen zowel de productiviteit per werknemer als het aantal arbeidsjaren toe, deze sector realiseerde dan ook de hoogste groei in toegevoegde waarde. De sterke stijging van de arbeidsproductiviteit en de afname van de werkgelegenheid in de chemie en overige maakindustrie is goed voor de internationale concurrentiepositie van de sector.

Limburg Economic Development Beleidsplan 2014-2020. In dit document worden chemie & materialen, life sciences & health als dragende sectoren van Zuid-Limburg benoemd, waarbij de koppeling sterk wordt gelegd richting Chemelot en de Maastricht Health Campus. Verder worden systems & care (toepassing zorgconcept in de praktijk), nieuwe energie (omzetten kolen naar nieuwe energiebronnen), logistiek op medtech/healthcare, chemische en procesindustrie, automotive en staal, en smart services (zakelijke dienstverlening CBS, APG, Belastingdienst) als sterke economische sectoren benoemd.

Strategisch actieplan: Randstad Zuid-Limburg. Betreft een eerste aanzet voor een stedelijk netwerk Zuid-Limburg en gericht op toekomstige economische groei zodat Zuid-Limburg één van de aantrekkelijkste regio's in Europa wordt. Concreet kan deze gezamenlijke opgave samengevat worden onder de acht strategische raderen van economische regionale dynamiek in een grensregio. In Zuid-Limburg wordt 65% van het economisch product gemaakt door het grootbedrijf. Versterking van de groei- en innovatiekracht van het MKB is essentieel, inclusief samenwerking in de keten en sterkere samenwerking tussen MKB en de Brightlands campussen in de strategische groeisectoren met focus op chemie en materialen, life sciences en health, automotive, ICT/smart services en logistiek als enabler.

Daarnaast zou de regio zich als ondernemende regio moeten profileren en nieuwe ontwikkelingen aangrijpen op basis van een sterkere Euregionale samenwerking en clustervorming zoals het gemeenschappelijk ontwikkelen van regionale flagships op het gebied van e-mobility, circulaire economie en duurzame energie.

4.3 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?

Voor de grondstoffenvisie zijn de volgende elementen uit de economische structuur relevant:

1. Binnen de provincie zijn verschillende samenwerkingen in de triple helix (Brightland campussen). Eén daarvan is binnen Zuid-Limburg actief op het gebied van de life sciences.
2. Sterke sectoren zijn de (chemische) industrie en opwerking van materialen/mineralen, automotieve en logistiek. Daarnaast is Zuid-Limburg sterk op de life sciences (koppeling met zorg) en smart services (welke hoofdzakelijk gekoppeld lijken aan de grote overheidsinstellingen, zoals CBS).
3. ESZL vormt de logische partner en partij om de circulaire transitie mee op te pakken. Het (concept) jaarplan bevat nog weinig uitwerking op het thema 'circulair'. Wel wordt binnen ESZL de koppeling gelegd naar circulair bouwen als belangrijk thema voor de regio.
4. In algemene zin lijkt er nog weinig sprake te zijn van een volwaardige, op circulariteit gerichte, economische structuur. Er zijn bijvoorbeeld weinig samenwerkingsverbanden die deze transitie aanjagen en de verschillende rapportages zien circulair als toekomstige ontwikkeling, zonder deze concreet te kunnen maken. De recente uitwerking van provincie Limburg is het meest vergevorderd op dit gebied.
5. Verbinding op materialen, industrie en gebouwde omgeving lijkt kansrijk om verder te verkennen op basis van de geraadpleegde documenten.

5 UITKOMSTEN NETWERKSCAN

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de netwerkscan weergegeven. Het gaat om de uitkomsten van de enquête en de uitkomsten van de netwerkgesprekken die in het kader van de grondstoffenvisie gevoerd zijn.

5.1 Wat hebben we gedaan?

We hebben voor Zuid-Limburg een enquête uitgezet onder ondernemers en kennisinstellingen in de regio. Tevens is voor het project 'grondstoffenvisie' in opdracht van Afval Samenwerking Limburg (ASL) en het project Limburg circulair van de Limburgse Werkgevers Vereniging (LWV) eenzelfde enquête verspreid. We hebben de enquête als instrument ingezet om in een kort tijdsbestek zo veel mogelijk ondernemers en instellingen te bereiken en hen te bevragen op hun visie op de circulaire economie in Zuid-Limburg. Om synergie te bewerkstelligen hebben we in alle drie de enquêtes dezelfde vragen opgenomen.

De lijst met circulaire bedrijven en initiatieven is een combinatie van door de opdrachtgever verstrekte partijen, aangevuld vanuit brononderzoek en referentiepartijen door IPR Normag. De enquête is actief verstuurd naar bedrijven en organisaties die (vermeend) actief zijn op het gebied van grondstoffen⁷. Verder is de enquête ook via diverse kanalen onder de aandacht gebracht van de doelgroep.

Opbouw enquête

De enquête is onderverdeeld naar een aantal vraagcategorieën: bekendheid met circulaire economie en eventuele visie daarop, met welke grondstoffen er wordt gewerkt en welke rol de gemeente zou moeten aannemen. In paragraaf 4.3 wordt aan de hand van de onderverdeling de uitkomsten toegelicht. De volledige lijst met vragen is in de bijlage opgenomen.

Interviews

Aanvullend zijn twaalf verdiepende interviews afgenomen. Daarvoor is een selectie gemaakt van relevante en (voor de grondstoffenvisie) interessante bedrijven en personen die expert zijn in de circulaire economie. Voor het traject in opdracht van ASL hebben wij nog eens vier personen gesproken. De lijst met gesprekspartners is opgenomen in de bijlage. Het is niet gelukt om met alle door ons geselecteerde bedrijven in contact te treden. Van vier bedrijven hebben wij geen reactie gekregen op ons verzoek per telefoon en e-mail.

5.2 Uitkomsten enquête

In totaal zijn meer dan 120 bedrijven actief benaderd en uitgenodigd om een enquête in te vullen. Daarnaast is ook via algemene communicatie de enquête onder de aandacht gebracht. De totale respons is 114, waarvan 10 via de Zuid-Limburgse route, 48 via de ASL-

⁷ Van de voorgedragen bedrijven hebben we via openbare bronnen een e-mailadres proberen te achterhalen. Dat is niet voor alle bedrijven gelukt. Een deel van de bedrijven heeft o.a. geen contactgegevens op de website vermeld.

enquête en 56 keer via de LWV-enquête.

Bekendheid met circulaire economie

De circulaire economie blijkt goed bekend bij de respondenten. Uit de enquête komt naar voren dat ondernemers aan de circulaire economie willen bijdragen, maar er is ook behoefte aan meer samenwerking om hoogwaardiger te kunnen verwerken (meer circulariteit te bereiken).

- Negentig procent van de respondenten geeft aan te kunnen en willen bijdragen aan een circulaire economie en ook circulaire kansen voor hun grondstofstromen te zien.
- Vijfennegentig procent van de respondenten geeft aan dat zij samenwerking noodzakelijk vinden voor hoogwaardige verwerking van materiaalstromen.

Dit geeft een goede basis voor een circulaire economie met deelname van Limburgse ondernemers.

Rollen van de overheid

In de enquête is ingegaan op de huidige rol van de gemeente/overheid en wat die kan betekenen voor de bedrijven. Daarop is niet eenduidig geantwoord. Er worden verschillende rollen van de overheid verwacht, maar het leveren van grondstoffen en circulaire gebiedsontwikkeling zijn het minst genoemd.

Door het grote aantal antwoorden (460 antwoorden door 114 respondenten) kan worden afgeleid dat men vindt dat de overheid meerdere rollen dient aan te nemen en daarmee nadrukkelijk actief moet zijn in de vorming van een circulaire economie.

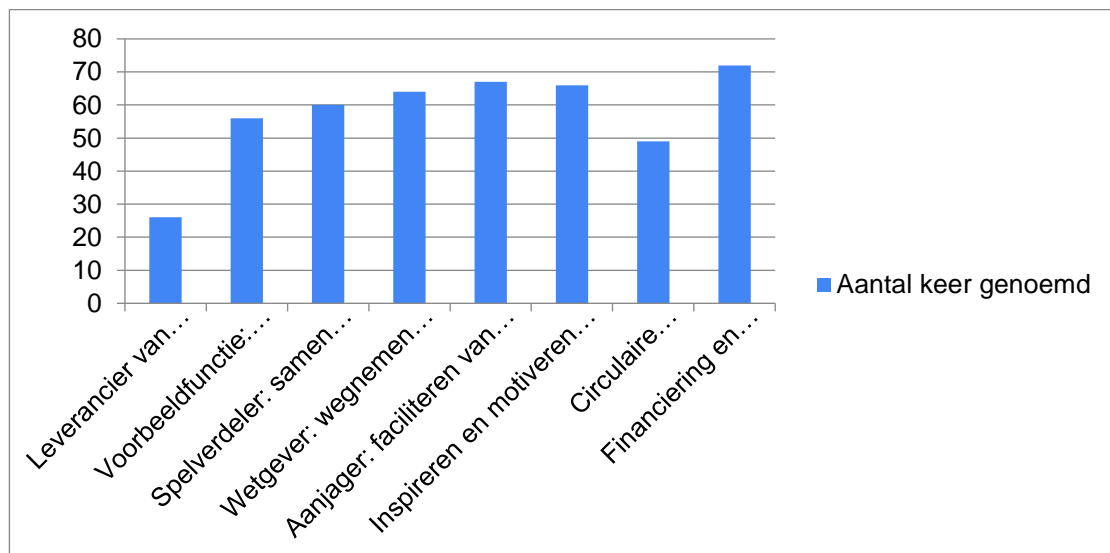

Fig. 4 1 Antwoorden op de vraag 'Wat zou de gemeente voor uw bedrijf kunnen betekenen?' (meerdere antwoorden mogelijk)

De reden dat de rol van circulaire gebiedsontwikkeling door ondernemers minder vaak is genoemd, kan liggen aan de abstractheid van het begrip. Mogelijk is het voor ondernemers lastig om daar concrete meerwaarde in te zien. Maar mogelijk heeft het ook te maken met de

schaal van de gebiedsontwikkeling. Immers veel materiaalstromen overstijgen de gemeente- of provinciegrens.

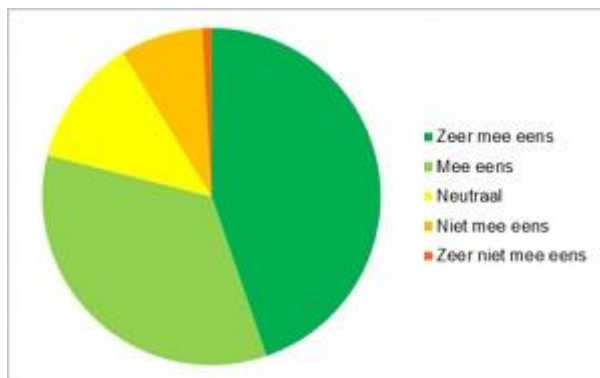

Fig. 4.2 Antwoorden (114) op de stelling 'Wij zien circulaire kansen voor onze grondstoffen (input) of reststromen (output).'

Het leveren van grondstoffen zien ondernemers het minst als rol voor de gemeente. Mogelijk hangt dit samen met de beperkte kennis die ondernemers hebben van de grondstofstromen die de gemeente kan leveren. In de enquête is namelijk ook gevraagd of men bekend is met de grondstoffen die overheden kunnen aanleveren. Minder dan de helft van de geënquêteerden geeft op de stelling 'Wij zijn bekend met welke grondstoffen overheden kunnen aanbieden' aan het daar (zeer) mee eens te zijn.

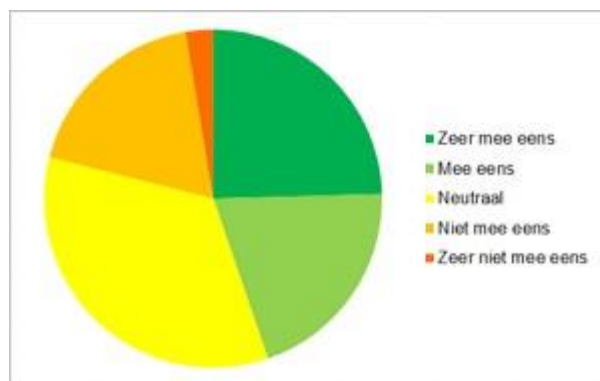
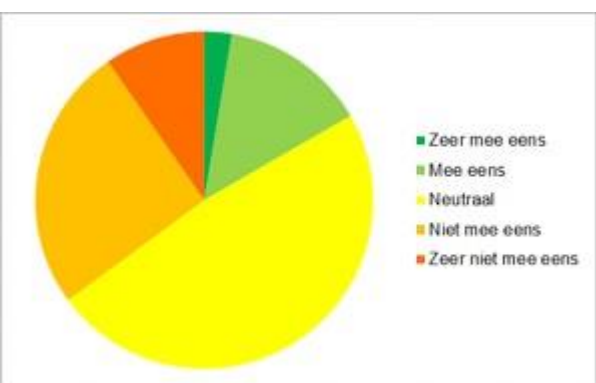

Fig. 4.3 Antwoorden (114) op de stelling 'Wij hebben voldoende inzicht in het (regionale) circulaire netwerk om de juiste partner te kunnen vinden.'

Uit de antwoorden op de stelling 'Wij hebben voldoende inzicht in het (regionale) circulaire netwerk om de juiste partner te kunnen vinden' blijkt dat de helft van de geënquêteerden voldoende inzicht in het netwerk heeft. Voor de gemeente kan de rol van netwerkfacilitator dan ook een nuttige rol blijken. Uit de gesprekken die in paragraaf 4.4 nader worden toegelicht blijkt dat er wel al enkele publieke en private initiatieven

mie te stimuleren'

in no-

bestaan, die dat inzicht kunnen verschaffen zoals Indusym en Tenderspot. Beiden werken aan matchmaking van aanbieders en afnemers. Daarnaast zijn er partijen, zoals LWV, die een rol (kunnen) spelen in het bijeen brengen van ondernemers. Toch blijkt er voor ondernemers niet (voldoende) inzicht in de regionale mogelijkheden te zijn.

Op de stelling 'De overheden in Limburg doen genoeg om een (regionale) circulaire economie te stimuleren' is door slechts zeventien procent van de geënquêteerden bevestigend geantwoord. Het geeft in ieder geval aan dat de overheden in Limburg nog niet voldoende doen in de ogen van ondernemers en kennisinstellingen.

Materiaalstromen

In de enquête is de vraag gesteld op welke grondstofstromen bedrijven een bijdrage kunnen leveren. Er worden veel mogelijkheden gezien voor een grote diversiteit aan materialen. Zo zijn in de enquêtes van ASL en LWV genoemd:

- Kunststoffen (verpakkingen);
- Metalen;
- Bouw- en sloopafval en grond;
- En kleine specifieke grondstofstromen, zoals: koffiedrab, restanten parket, computers/ICT-hardware, gips.

In de reacties op de enquête aan ondernemers in Zuid-Limburg is aangegeven dat bedrijven behoefte hebben aan:

- grondstofstromen uit/voor de bouw en infra om te bewerken;
- verpakkingsglas en vlakglas voor recycling;
- afgeschreven/overtollige ICT zoals computers, laptops, tablets om geschikt te maken voor hergebruik;
- gebruikte fietsen, sloophout en stoffen/textiel om geschikt te maken voor hergebruik.

De twee laatstgenoemde punten zijn via een aanvullend interview met de respondent verder uitgewerkt.

5.3 Hoofdpijnen uit de netwerkgesprekken

De interviews zijn gevoerd met een grote variëteit aan gesprekspartners: o.a. consultants, onderzoekers en verwerkers. De interviews geven verschillende invalshoeken voor de grondstoffenvisie, vanuit de specifieke insteek van de betreffende geïnterviewde. In de interviews is o.a. gevraagd welke circulaire oplossing of product de geïnterviewde levert en wat volgens diegene de gemeente zou kunnen betekenen in de circulaire economie.

Een aantal concrete suggesties die zijn gedaan:

- “Stimuleer lokale verwerking door dit op te nemen als eis in aanbesteding.”
- “Bouwers, vastgoedeigenaren verplichten om een CO2 label te gebruiken. Bijvoorbeeld bij de woningbouw(opgave).”
- “Gemeenten zouden afval-infrastructuur ter beschikking moeten stellen aan fabrikanten voor retourstromen. Opzetten retourlogistiek waar bedrijfsleven aan kan meebetalen, bijvoorbeeld door gebruik van milieustraten om specifieke producten in te zamelen.”

In meerdere gesprekken is aangegeven dat gemeenten meer zouden moeten openstaan voor toepassing secundair materiaal. Als reden dat dit nu nog niet gebeurt is aangegeven dat dit nog te weinig gebeurt uit onwetendheid of willen vasthouden aan het oude gebruik. Dit kwam ook naar voren in het gesprek met Janssen Recycling. Daarin is naar voren gekomen dat het hergebruik van zand en funderingsmateriaal afkomstig uit de sloop onvoldoende benut wordt, terwijl het oude materiaal in enkele eenvoudige stappen wel herbruikbaar te

maken is. In een ander gesprek is gewezen op de toepassing van herwonnen mineralen uit bodemassen. Indirect kunnen gemeenten daar invloed op uitoefenen door bedrijven die deze mineralen toepassen te selecteren voor een aanbesteding, bijvoorbeeld bij gebruik in stoeptegels.

Andere circulaire initiatieven die zijn ontwikkeld in Zuid-Limburg en die een impact kunnen hebben als deze meer worden toegepast door bedrijfsleven en overheid zijn onder andere:

- Toepassing materialenpaspoort in gebouwen
- Opzetten retourlogistiek voor producten
- Doorlopen van een bedrijvenscan om op bedrijventerreinen naar circulaire mogelijkheden te kijken.
- Gebruik van een online 'grondstoffenmarktplaats' als Tenderspot.

5.4 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?

Uit de informatie die is opgedaan door de enquêtes en interviews kunnen bouwstenen worden geformuleerd voor de grondstoffenvisie.

- Uit de netwerkanalyse komt een sterke behoefte naar voren van bedrijven en instellingen om meer met circulaire economie te gaan doen en daarvoor de samenwerking aan te gaan met andere partijen.
- De gemeente dient het goede voorbeeld te geven door zelf circulair te gaan werken en in aanbestedingen eisen te stellen aan circulaire producten of toepassingen van materialen en lokale verwerking.
- De samenwerking tussen de gemeenten en onderwijs en bedrijven is nog onvoldoende sterk verankerd in de circulaire infrastructuur van Zuid-Limburg. Er is geen standaard plek of platform waar initiatieven logisch samenkomen. Ook dient circulair te worden ingebed in het onderwijs, zo zouden studenten kunst en esthetiek meer aandacht moeten krijgen voor circulair design.
- In enkele specifieke sectoren of materiaalstromen zijn kansrijke initiatieven benoemd:
 - In de bouw- en sloopsector zijn volop mogelijkheden. Hergebruik van zand en funderingsmateriaal dat vrijkomt bij bouw- of slooprojecten is goed mogelijk. Evenals hergebruik van metalen en hout die daarbij vrijkomen.
 - Toepassing van mineralen uit industriële processen in nieuwe producten, die de gemeente afneemt (bijvoorbeeld stoeptegels van herwonnen mineralen).
 - Inzet van bestaande logistiek zoals de milieustraat om retourlogistiek van specifieke producten te realiseren, om recycling door producenten meer mogelijk te maken.

6 GLOBALE GRONDSTOFFENSCAN

In dit hoofdstuk wordt informatie vanuit de grondstoffenscan Zuid-Limburg weergegeven. De grondstoffenscan geeft informatie over:

- De omvang van (huishoudelijke) afval- en grondstofstromen binnen Zuid Limburg (en specifiek: Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul).
- De huidige afvalprestatie (milieudoelstelling) en de ontwikkeling hiervan.
- De huidige inzichten over grondstofketens, en een prioritering van grondstofstromen.

Deze informatie geeft meer feitelijke onderbouwing voor een focus in de grondstoffenvisie op keuzen ten aanzien van de toekomstige grondstofambitie (gemeentelijke afvalscheidingsdoelstellingen) en de te ontwikkelen kansen op specifieke grondstofstromen.

6.1 Wat hebben wij gedaan?

De globale grondstoffenscan is gebaseerd op afvalhoeveelheden van de (Zuid-Limburgse) gemeenten, CBS-informatie en andere brondocumenten en een aantal expertsessies met grondstofdeskundigen binnen Limburg.

Op basis van bovenstaande informatie hebben wij:

- Een (globale) massabalans opgesteld, waarbij vooral de huishoudelijke afval- en grondstofstromen in beeld zijn gebracht. Daarbij is de beschikbare informatie ten aanzien van hoeveelheden, contractpartners en termijnen gestructureerd.
- Een afvalrapportage voor respectievelijk Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul opgesteld, waarbij de afvalrapportage inzicht biedt in de afvalprestatie en het mogelijk potentieel voor verbetering van deze afvalprestatie door grondstof-specifieke maatregelen ter verbetering van afvalscheiding.
- Een grondstoffenanalyse (vanuit het perspectief van gemeentelijk afvalbeheer), waarbij wij ook gebruik maken van de sessies, welke via Afvalsamenwerking Limburg zijn georganiseerd. Deze sessies geven een Limburg-breed beeld van de stand van zaken en kansen per stroom.

De resultaten van de globale grondstoffenscan geeft informatie over mogelijke prioritaire stromen, waarop Zuid-Limburg zich kan of moet richten. Argumenten om op specifieke stromen maatregelen te nemen, zijn bijvoorbeeld kostenbeheersing, verbetering duurzaamheid/milieuprestatie, vergroten van regionale werkgelegenheid of verbeteren van service richting burger.

6.2 Wat zijn de uitkomsten van de grondstoffenscan?

De grondstoffenscan is feitelijk een dataverzameling, welke de nodige inzichten oplevert voor de grondstoffenvisie. Wij lichten achtereenvolgens toe:

- Volume van grondstoffen in Zuid-Limburg;
- Afvalprestatie Zuid-Limburg;

- Analyse grondstofstromen;
- Voorselectie prioritaire stromen.

6.2.1 Massabalans: volume in Zuid-Limburg

Om de transitie naar een circulaire economie te versnellen, is zicht op het grondstoffengebruik en vrijkomende reststromen in de provincie van belang. Hiermee wordt een kennisbasis gelegd om in de toekomst de voortgang van de circulaire economie te kunnen monitoren. Veel kennis en ook regio-specifieke data ontbreekt. Er is bijvoorbeeld meer informatie nodig over het huidige gebruik van grondstoffen, materialen en producten.

Het Planbureau voor de Leefomgeving is aan zet om meer kennis te ontwikkelen om de transitie naar een circulaire economie te kunnen volgen en te sturen. Deze kennis wordt ontwikkeld in het werkprogramma monitoring en sturing circulaire economie 2019-2023, waarbij de exacte invulling jaarlijks wordt bepaald op basis van de op dat moment meest relevante beleids- en onderzoeksvragen.

De provincie heeft (met het opstellen van het beleidskader Circulaire Economie Limburg) een eerste vereenvoudigde stap gezet om een indicatie te krijgen van de grondstof- en reststromen op basis van beschikbare openbare data (zie onderstaande figuur).

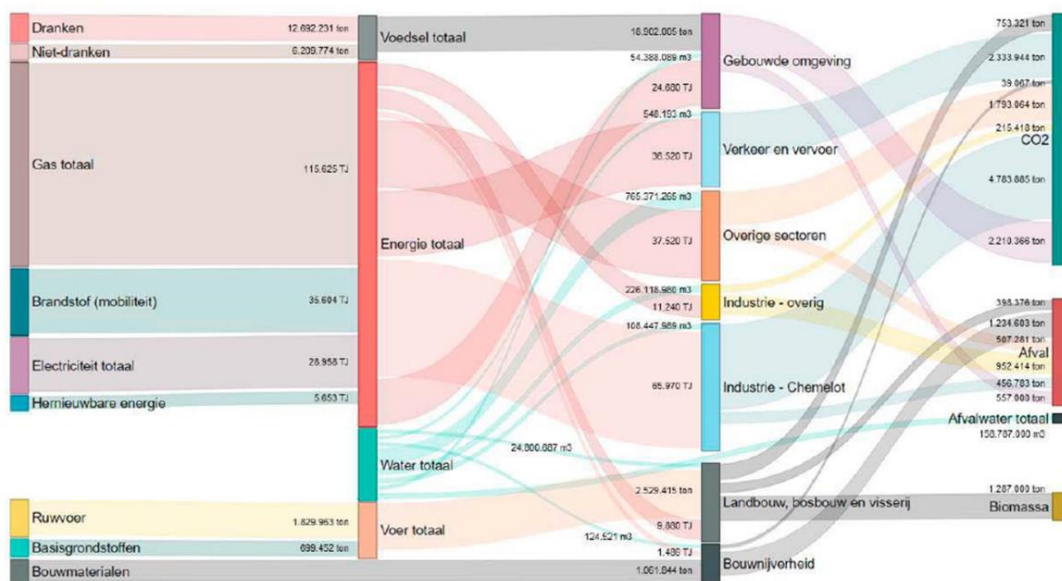

Fig 5.1 Indicatieve grondstoffenkaart Limburg, bron: Provincie Limburg

Door gerichte regionale dataverzameling kan de grondstofstromenkaart worden verbeterd en verfijnd.

Binnen Limburg is aanvullende data beschikbaar over afval en grondstoffen vanuit huishoudens. Deze geeft meer inzicht in de (uit huishoudens vrijkomende) volumes. In onderstaande tabel zijn de resultaten weergegeven:

Totaal overzicht

Gemeente	Inwoners	Potentieel kg per inwoner							
		PMD	Textiel	OPK	Hout	Kunststof	GHA	AEEA	
Maastricht, Meerssen en Valkenburg	156.958	27,5	3,5	54,3	19,2	19,2	19,2	5,3	
Zuid Limburg	650.529	24,3	5,2	56,0	26,6	26,6	26,6	4,3	
Limburg	1.108.573	23,8	5,1	53,0	25,7	25,7	25,7	4,1	

Gemeente	Inwoners	Potentieel in tonnen per jaar							
		PMD	Textiel	OPK	Hout	Kunststof	GHA	AEEA	
Maastricht, Meerssen en Valkenburg	156.958	4.322	551	8.530	3.021	3.021	3.021	833	
Zuid Limburg	650.529	15.785	3.388	36.403	17.273	17.273	17.273	2.824	
Limburg	1.108.573	26.338	5.608	58.717	28.534	28.534	28.534	4.497	

Beekdaalen: per 1 januari 2019 fusie gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen

Fig. 5.2 Bron: IPR Normag

Voor de uitwerking van een grondstoffenvisie is het relevant om een vergelijking te maken tussen het (vrij) beschikbaar volume en de behoefte aan volume. Daarbij is van belang om kennis te hebben van de bandbreedte aan schaalgrootte bij volgende schakels in de keten (sorteren, recycelen, verwerken/hergebruiken).

Ter illustratie: het textiel sorteercentrum (Rd4, Zuid-Limburg) heeft een maximum capaciteit van ca. 2.200 ton textiel (met 110 medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt). Dit volume is opschaalbaar (met fysieke uitbreiding) naar 3.500 ton (en 150 medewerkers).

6.2.2 Afvalprestatie Zuid Limburg

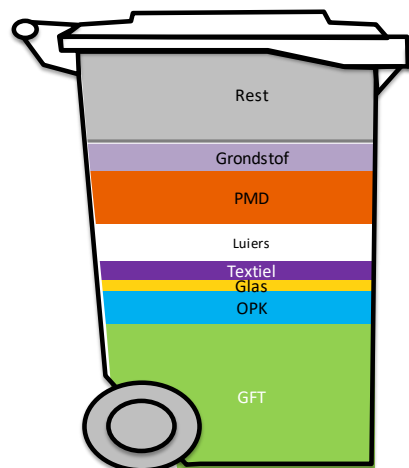
De gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg werken (steeds meer) samen in het afvalbeheer. Als regio streven de drie gemeenten naar (minstens) het realiseren van de VANG-doelstellingen. Dit betekent dat zij in 2025 (minstens) 30 kg restafval (grof en fijn restafval) en 90% afvalscheiding willen bereiken.

Voor de drie gemeenten is een afvalrapportage uitgewerkt (zie bijlage), waarbij inzichtelijk is gemaakt 'waar men nu staat'. De afvalrapportages geven meer inzicht in het te overbruggen gat, de trendlijn en waar nog scheidingspotentieel ligt.

De regio Maastricht, Meerssen en Valkenburg heeft gemiddeld als resultaat; 113 kg restafval per inwoner en een scheidingsresultaat van 73% (2019). De trendlijn voor de komende jaren is als volgt:

Samenstelling huishoudelijk fijn restafval

Gebaseerd op 95 kg fijn restafval per inwoner en sorteeraanalyse.

78,7% Herbruikbare grondstoffen in het restafval

Fig. 5.3 Bron: IPR Normag

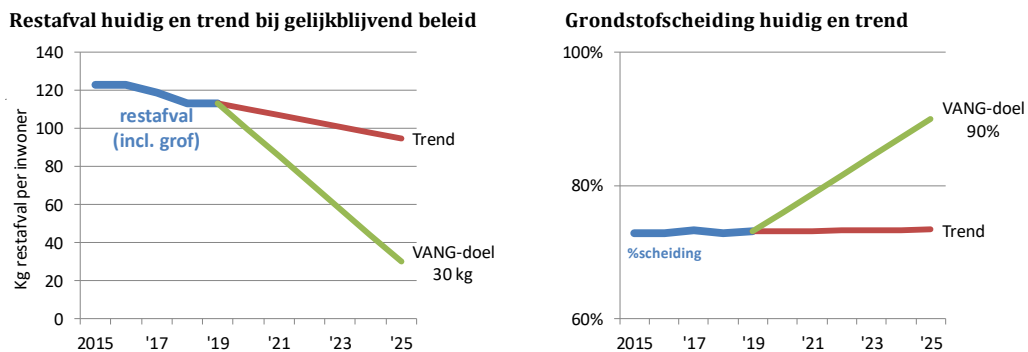

Fig. 5.4 Bron: IPR Normag

Ter verbetering van de afvalprestatie kan worden gekeken naar de nog aanwezige herbruikbare grondstoffen in het fijn restafval (o.b.v. recente sorteeranalyses). Conclusie is dat nog 78,7% van het fijn restafval bruikbare grondstoffen bevat (zie figuur 5.4).

Echter, om deze grondstoffen te scheiden is meer inspanning nodig dan met het bestaande grondstoffenbeleid haalbaar is. Sectoraal is het beeld dat hiervoor méér nodig is dan bereikbaar is met de huidige inzamelstructuur en met inzet van uitsluitend voorlichting en handhaving. Ook aan de kant van producent en consument zijn maatregelen nodig.

Nota bene: de Parkstad-gemeenten hebben een mindere afvalprestatie dan Geul en Maas en hebben aangegeven niet de VANG-doelen voor 2025 te kunnen/willen realiseren. Het doel richt zich op reductie restafval (indicatief: richting 80 kg restafval per inwoner) en kwaliteit van grondstoffen.

6.2.3 Analyse grondstofstromen

Om – samen met burgers, instellingen en bedrijfsleven – toe te werken naar een circulaire samenleving kan het wenselijk zijn om vervolgens – per grondstofstroom – de mogelijkheden te verkennen. Daarbij moet worden gekeken naar de vraagzijde (zie netwerkinventarisatie): voor de behoefte aan grondstoffen als input voor een productieproces. Ook moet worden gekeken naar de aanbodzijde, en de inrichting van de keten. Juist vanuit deze blik is de positie en invloed van de Zuid-Limburgse gemeente te beoordelen.

De uitgevoerde grondstoffenanalyse geeft een globale analyse van de marktsituatie en geeft inzicht in mogelijke verbeteringen: voor hogere milieuprestatie, lagere kosten, meer werkgelegenheid en/of hogere service. Wij lichten de belangrijkste punten per stroom kort toe:

Matrassen:

- Over 2 tot 5 jaar is de verwachting dat de huidige problematiek inzake matrassen (hoge verwerkingskosten en ondercapaciteit verwerking) niet meer c.q. minder relevant is.
- Een matras recycle installatie in Limburg is interessant. Vraag is echter of dit haalbaar is gezien de benodigde investeringen in relatie tot de terugverdienperiode.

Wel komen er in de komende jaren meer matrassen vrij in Limburg en op dit moment worden nog niet alle matrassen separaat ingezameld.

Grof huishoudelijk afval

- Marktwerking is beperkt en Grof Huishoudelijk Restafval (GHA) bevat door de goede voorscheiding op de milieuparken steeds minder materialen die geschikt zijn voor hergebruik en recycling. Momenteel betreft dat nog maar 10 tot 20%. Tarief staat onder druk.

Harde kunststoffen

- Er zijn meerdere verwerkers in Nederland en in België. Ook partijen op Chemelot hebben interesse. Door dalende olieprijsen staat het verdienmodel van harde kunststofsorteerders onder druk.
- Producentenverantwoordelijkheid: Mogelijk dat er op termijn een bepaalde vorm van producentenverantwoordelijkheid wordt geïntroduceerd. In de huidige situatie zijn er wel producenten die hun eigen kunststoffen weer terugnemen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij (producenten van) minicontainers.

Vloerbedekking (tapijt)

- Aantal marktpartijen is beperkt. Verwerkingsproces vloerbedekking Van Dijk Containers in Genemuiden: 40% materiaal hergebruik, 60% nuttige toepassing door verbranding in betoncentrale. Output van Van Dijk gaat deels naar Geleen als input. Installatie in IJmuiden (status onbekend) kan mogelijk PP en andere stoffen vloerbedekking recyclen.
- Kans is om het volume te vergroten: scheiden van stroom op milieustraten. Verder verkennen van opties: status recyclingsinstallatie in IJmuiden en verkennen recyclingmogelijkheden in Duitsland.

Grof tuinafval (GTA)

- Verwerking. Huidige verwerkers Afvalsamenwerking Limburg: Den Ouden Recycling (inclusief Afvalzorg, Reijnders Kelpen), Renewi, Kurstjens en J.B. Rutte. Verwachting is dat er in de toekomst sprake zal zijn van hoge(re) tarieven en problemen met samenstelling (microplastics, PFAS, e.d.).
- Verkennen mogelijkheid bundelen GTA per gemeente: in combinatie met groen uit openbare ruimte. Zoveel mogelijk bundelen GTA-stromen en/of samen aanbesteden. Specifiek: De biomassa installatie Sittard (cf opgave BES): zij kunnen nog 50% GTA (zijnde 15.000 ton op jaarbasis) aan GTA erbij hebben. Ook zijn andere lokale initiatieven mogelijk, zoals te gemeente Venlo.
- Routekaart Biomassa (klimaattafel) is onderhanden. Verwachting is dat biomassa na 2030 niet langer voor energieopwekking moet worden ingezet, maar als grondstof.

Hout

- Er is behoefte aan meer inzicht in de keten (ketentransparantie). Specifiek voor A/B-hout wordt ook vermeld dat de prijs van B-hout stijgt. Onder andere door aanwezigheid van de letterzetter (insect) en de minimale mogelijkheid om A-hout nog uit B-hout te sorteren. Nu wordt dit vooral geshredderd (en afgezet naar kolencentrales, waar dit wordt ingespoten). Er is sprake van houtoverschot in Duitsland.
- A-hout ontwikkelt zich verder als aparte markt. Het sorteren van A- en B-hout wordt mogelijk minder relevant.
- Er zijn meerdere voorbeelden voor meer hoogwaardige toepassing: Lokaal ondernemingen met inzet van de doelgroep. Verwerken van (klein deel van) houtstroom en bouwmaterialen in lokale productie van onder andere tuinmeubilair. Relatie met circulair ambachtscentrum. Biomassa richting o.a. Wielrec en Heineken. Circulair ondernemer (regio Eindhoven) maakt MDF-panelen van B-hout. Procedé met injectie van plantaardige hars, hoge isolatiewaarde. Cure werkt samen met een partij, waarbij geschikt hout apart wordt gezet voor productie van o.a. tafels (recyclehout).
- Mogelijke kans in combinatie met ontwikkeling van milieustraat naar circulair ambachtscentrum.

EPS (piepschuim)

- In Zuid-Limburg (Heerlen) is een verpakkingsproducent gevestigd, met behoefte aan voldoende massa EPS. Rd4 heeft ca. 50% van het benodigde volume van 22 ton EPS. Aandachtspunt is de transportafstand. Houdt de verwerkingslocatie dichtbij (laag soortelijk gewicht, veel volume. Wellicht een kans om EPS te verdichten).
- Mogelijke kans in het gecombineerd inzamelen van EPS met PMD. Vervolgens kan wellicht Veolia hier EPS uit halen (nasorteren). Toekomst is onduidelijk: vergoeding Nedvang en eventuele verplichting om apart in te zamelen?

Textiel

- Reshare is gestopt bij meerdere Limburgse gemeenten. Textielmarkt is ondoorzichtige markt. Er is inmiddels een visiedocument vanuit de NVRD.
- Textiel is een steeds lastiger grondstofstroom voor inzameling en verwerking. Dit heeft te maken – ook voor corona – met dalende opbrengsten van het ingezamelde textiel. Ook is zichtbaar dat de stroom van (laagwaardiger) textiel, inclusief plastic, toeneemt. Textielafzet vraagt om meer monostromen.

Oud papier en karton

- Trend op papiervolume is dalend: lagere kwaliteit (“kartonnen verpakking is te dun”) en hoeveelheid (minder post, meer karton): steeds meer kwaliteitsverschuiving: van drukwerk naar bont en hogere eisen aan drukwerk: vroeger tot 12-16% vervuiling, nu tot 7% vervuiling acceptabel.
- Markt lijkt ook op lange(re) termijn slecht te zijn voor recycling. Op dit moment is aanbesteden op individuele/gemeentebasis lastig qua prijs en marktwerking. Er zijn simpelweg aantoonbaar minder inschrijvingen op aanbestedingen.

Luiers

- Verschillende Noord Limburgse gemeenten (waaronder Venlo, Horst aan de Maas, en Beesel) zamelen luiers apart in en doen mee aan de proefinstallatie te Weurt. Andere gemeenten opteren voor deelname aan de tweede fase; o.a. Venray en Maastricht.
- Gemeenten worstelen met deze stroom. Ook in relatie tot toekomstige frequentieverlaging (en stankoverlast indien luiers nog in restafval blijven zitten).
- Twijfel bij nut van luierreycling. De vraag is hoe circulair het procedé van ARN is. ARN weigert bovendien nog incontinentiemateriaal van ouderen (Frater kan het wel). Alternatieve technologie (Treviso) is elders in ontwikkeling. Vooral blijven monitoren van ontwikkelingen.

AEEA

- Eisen van E-waste wetgeving wordt scherper. Gemeenten zijn verplicht om ook bedrijfsafval AEEA in te nemen. Uitdaging om deze stroom op milieuparken goed te accepteren (ruimte). Meer kg = meer ruimte. Gemeenten hebben te maken met beperkte marktwerking. Twee dominante marktpartijen: Wecycle en WEEE.
- Tariefstelling staat vast (producentenverantwoordelijkheid). Aandacht vooral voor het arbeidsvriendelijk inrichten van recycling. Hier zijn twijfels over in de huidige situatie.

Asbest

- Betreft kleine en dure stroom. Wet sanering asbestdaken is uitgesteld. Vooral rol bij provincie (subsidie), gemeenten hebben (o.a. Peel en Maas) ambitie om asbest te verwijderen. Deze stroom wordt gestort (nog geen hoogwaardiger verwerkingsoptie).
- Aandachtspunt: strengere eisen aan brandverzekering (voor gemeenten en samenwerkingsverbanden). Lage prioriteit door afhankelijkheid wetgeving.

Banden

- Op 1 april 2004 heeft het toenmalige ministerie van VROM het Besluit beheer autobanden (Bba) ingevoerd. Om invulling te geven aan de verantwoordelijkheden uit dit Besluit heeft de Vereniging Band en Milieu een inzamelings- en verwerkingssysteem opgezet, RecyBEM. Het RecyBEM-systeem is een succes. Een deel van de stromen valt hier niet onder: o.a. tractorbanden. Dit heeft een apart tarief. Recent in media: er komt producentenverantwoordelijkheid voor banden.
- Verwerking: band bestaat uit o.a. rubberkorrel, linnen, etc. De keten is voldoende op orde. Optie is om de transportafstand te verkleinen. Nu: Granuband te Amsterdam. Optie is ook Pelt (België), deze valt ook onder RecyBEM voorwaarden.

KCA

- Inname op milieuparken met vergunning. Verwerkingskosten stijgende, hele gemengde stroom. Aandachtspunt zijn de medicijnen: veel kosten, veel ruimtebeslag (tonnen in milieustraat) en stroom neemt toe.

- Keten: meer aandacht gewenst voor (voor-)scheiden naar aparte stromen. Ook opties richting hoogwaardiger regionale verwerking: voorbeeld, Interchem (Beuningen) voor recycling Latex. Kennis ontbreekt: meer kennis nodig over markt en keten.

Gips

- Relatief onbekende keten. Gips Recycling Benelux (Delfzijl) is de enige bekende verwerker in Nederland. Zij halen het uit elkaar en lever aan producent van gipsplaten (nabij gelegen). Er is niets bekend over producentenverantwoordelijkheid.
- Optie: andere vorm van aanbesteding, waarbij o.a. ook milieueffect van transport meeweegt. Opmerking: langere reisafstand naar Delfzijl kán gecompenseerd worden door de veel kortere reisafstand naar de producent van gipsplaten.

Dakleer

- Circa 5-8 jaar geleden is Rd4 gestopt met acceptatie wegens een te hoog tarief en een forse toename van bedrijfsafval (afkomstig van o.a. dakdekkers). Maastricht hanteert bij acceptatie op milieuparken hetzelfde tarief als voor GHA. Er is wel een verschil in verwerkingstarief (lager dan GHA). Dit kan mogelijk een businesscase opleveren. Op Milieuparken is maximaal 0,5 m2 toegestaan.
- Optie is ook: staken van apart inzamelen/accepteren. Onder de 18 verplichte stromen zou niet dakleer behoren. Echter, het is in het Activiteitenbesluit wel aangegeven als gevaarlijk (chemisch) afval. Mogelijk is hier een vrijstelling aan de orde. Kortom, juridisch grijs gebied.

Metalen

- Er zijn relatief veel inzamelaars, op- en overslagpartijen. Rd4 heeft een tarief dat gekoppeld is aan marktprijsontwikkeling. Tariefontwikkeling is via MRF-mutatie⁸ te volgen. Vooral inzicht in verwerkingsstap in keten wenselijk.

Keukenafval

- Er is een mogelijkheid om GF en T apart in te zamelen. Horst aan de Maas doet dit al. Ook andere gemeenten (o.a. Maastricht) overwegen om dit te gaan doen. Een andere afweging is om specifiek het GFT van hoogbouw apart in te zamelen. Dit heeft een kwaliteit die vergelijkbaar is met keukenafval. Dit kan ook tot een betere kosten-baten verhouding leiden, omdat dan geen aparte inzameling moet worden terugverdiend.
- Er is echter geen aparte verwerkingsroute omdat er lopende verplichtingen zijn met Aterro (voor volledige GFT) en Aterro niet wil meewerken aan aanpassing. Voor zover bekend: argument voor Aterro is dat Tuinafval nodig is voor balans in het hydrolyse proces (percolaat in bioreactor). Er lopen pilots voor nieuwe technologie om stoffen uit etensresten te halen.

⁸ Prijsmutaties voor ferromaterialen, zoals opgegeven door de Metaal Recycling Federatie (MRF).

6.2.4 Voorselectie prioritaire stromen

De grondstoffenanalyse kan leiden tot een lijst van prioritaire afval- en grondstofstromen, welke met voorrang kunnen worden opgepakt in een samenwerking. De grondstoffenanalyse is daarmee een eerste stap ter identificatie van kansen en prioritaire stromen; niet een concretisering en uitwerking hiervan.

De volgende stromen zijn als prioritaire stromen voorgesteld:

- Textiel (milieu impact, stabiele tarieven en regionale werkgelegenheid: sorteercentrum)
 - Grondstofscheiding is belangrijk; ook aandacht voor volgende schakels in de keten. Dit vergt samenwerking met professionele partners. Belangrijk om het landelijk ketenoverleg af te wachten.
 - Verkennen van mogelijkheden voor (meer) regionale sorteercapaciteit. Maar let op: ook afzetmogelijkheden nodig. Het lokken van bedrijven is onderdeel van zo'n aanpak. Optioneel: een sorteercentrum in Zuid-Limburg. Laat Rd4 met haar ervaring het voortouw nemen.
- OPK (stabiele tarieven, regionaal behouden in Limburg)
 - Kwetsbaarheid verminderen door partnerschap met Limburgse partner SmurfitKappa. Gericht op garantie afzet en afzetprijs, en vermijden van marktrisico (volatiele marktprijs).
 - 'Closing the loops'. Vergt mogelijk ook investeren en vraagt aandacht voor aanbestedingsplicht.
- Hout (stabiele tarieven en regionale werkgelegenheid (ontwikkeling van milieustraat naar circulair ambachtscentrum))
 - Onderzoek naar het bulken, overslag en uitsorteren en daarna vermarkten.
 - Verkennen aan de achterkant van de keten: welke partijen zijn geïnteresseerd.
 - Ook aandacht geven aan voorzijde: welke plaatselijke ondernemers zijn beschikbaar en kunnen houtstromen hergebruiken/recyclen. (O.a. bouwbedrijf Jongeneel: inname hout). Samenwerken met Brightlands Campus: "onderzoek naar 'welk hout voor welk product'"
 - Dialoog met sorteerders en verwerkers: Welke kwaliteit is nodig en wat moet hiervoor (door / via gemeenten) gebeuren.
- Harde kunststoffen (verwerkers in de regio)
 - Een kans is om de harde kunststoffen binnen Limburg gezamenlijk te bufferen op 3 à 4 locaties. Waarna gebufferd transport naar de verwerkingslocatie kan plaatsvinden. Chemelot is mogelijk een interessante partij voor de verwerking van harde kunststoffen.
- GHA (stabiele tarieven en mogelijke interesse marktpartij RWE)
 - Een kans is het aanpassen van de milieustraten om grondstoffen uit het GHA verder te scheiden. Een "Masterplan Milieuparken Zuid Limburg" is mogelijk

om betere mogelijkheden te bieden voor grondstoffenscheiding. Machinale voorbereiding van GHA op overslag is een serieuze optie.

- Het is mogelijk om alle Limburgse afvalstromen onder te brengen in een 'Handelshuis'. Per stroom wordt dan een Europese aanbesteding opgezet met meerdere percelen, waardoor er beter met afvalstromen geschoven kan worden binnen de percelen en het risico wordt gespreid (zowel financieel als buffertech- nisch).
- AEEA (milieu impact, ontwikkeling volume en regionale werkgelegenheid: sorteercen- trum)
 - Kans om meer kg per inwoner in te zamelen. Electronicawinkels als inzamel- punt. Afstemming regionale acceptatie van stroom (i.v.m. schaarse beschikbaarheid ruimte en faciliteiten). Ook optie van lokale / regionale sorte- ring. Focus op demontage van hoogwaardige metalen. Aandachtspunt: beschikbaarheid van de doelgroep (en tarief van doelgroep). Kwaliteit doel- groep is gedaald.
 - Samenwerking op gebied van hergebruik: bijvoorbeeld met Kringloop Zuid. Ook op gebied van communicatie.
- Keukenafval (relatie met afloop contract Aterro)
 - Kans: scheiden GF en T bij hoogbouw.
 - Kans: inzet op preventie bij laagbouw.
 - Randvoorwaarde: tariefverschil (ter dekking van aanvullende (inzamel-)kosten).

6.3 Wat zijn de bouwstenen voor de grondstoffenvisie?

De volgende punten zijn van potentieel van belang:

Gemeentelijk afvalbeleid

- De afvalprestatie van Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul is goed te noemen, maar moet beter om de VANG-doelen te (blijven) behalen. Maatregelen hiervoor zijn beperkt beschikbaar binnen de bestaande inzamelstructuur.
- Een veranderende focus lijkt aan de orde (mede om grondstofketens beter te kun- nen sluiten); meer gericht op kwaliteit.

Grondstofketens en ontwikkeling circulaire economie

- Onvoldoende specifieke kennis van regionale grondstofketens hindert effectieve be- leidskeuzen in grondstoffenmanagement. Meer kennisopbouw is nodig.
- Ketens sluiten vraag om aandacht voor voldoende volume (schaal). Op specifieke stromen moet samenwerking worden gezocht in een groter verband (Zuid-Limburg en soms ook op grotere schaal).
- Vanuit de grondstoffenanalyse is er niet direct aanleiding voor een specifieke 'hot- spot' in regio Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul. Wel zijn er kansen voor het verdelen tussen regio's. Het ligt voor de hand om bij Parkstad meer te doen

aan textiel en OPK (want daar is al kennis en infrastructuur).

- Ketens sluiten vraagt vooral aandacht voor de achterkant: zijn er voldoende geïnteresseerde partijen in het afnemen van de (al dan niet bewerkte) secundaire grondstoffen.
- Let op: specifieke stromen komen steeds meer onder producentenverantwoordelijkheid. Zelfs dan hebben gemeenten (en de daaronder vallende grondstofbedrijven) een potentiële rol: vanuit fijnmazige logistiek en kennis van de (van huishoudens afkomstige) grondstoffen.
- Zoek zoveel mogelijk partners (of stimuleer deze bij andere). Op deze wijze is de regionale circulaire economie op gang te brengen.
- Niet alles kan worden aangepakt. Een keuze voor prioritaire stromen is van belang, waarbij de keuze kan worden afgestemd op specifieke regionale kansen. De huidige kansen zijn vooral bereikbaar via samenwerking: met een grotere regio en/of met andere partijen.

7 CONCLUSIES

In dit hoofdstuk worden de conclusies uit de verschillende analyses gepresenteerd. Daarin wordt beschreven welke onderwerpen met welke focus interessant zijn voor de grondstoffenvisie en welke vervolgstappen hiermee gezet kunnen worden.

7.1 Binnen welke kaders komt de visie tot stand?

De vorm en het effect van toekomstige wet- en regelgeving zijn nog niet bekend, maar de doelstellingen van het Rijksbrede programma Circulaire Economie zijn duidelijk. Geen verspilling en dus geen restafval meer in 2050.

Het terugdringen van restafval is alleen mogelijk door de inzet van individuele inwoners, maatschappelijke verbanden, bedrijven en (lokale) overheden. Omdat de urgentie wordt gevoeld, zullen er vanuit verschillende hoeken initiatieven komen om de trendbreuk te realiseren. Technische ontwikkelingen kunnen de grondstofketens ingrijpend veranderen. Strengere en verdergaande wet- en regelgeving is ook niet uitgesloten.

Dit betekent dat een gemeente – vanuit de wettelijke zorgplicht voor het huishoudelijk afval – bij wijziging van wet- en regelgeving snel moet kunnen schakelen: op beleid en op uitvoering. Om niet achter de ontwikkelingen aan te lopen, zal het nieuwe grondstoffenbeleid ‘flexibeler’ zijn dan het vorige.

Er moeten mogelijkheden zijn om tijdens de planperiode ‘op te schalen’ als de doelen niet gehaald worden. Op sommige onderwerpen staat het gemeentelijk beleid nog in de kinderschoenen, maar er kan een haakje worden geboden voor een grotere gemeentelijke impact door middel van een ‘agenda voor de toekomst’.

Voor de grondstoffenvisie zijn de volgende aspecten van belang:

1. Gemeenten verankeren de ambitie van 100% circulair in 2050 in hun beleidskaders, waarbij ze er- en onderkennen dat de weg naar 100% circulair een uitdaging vormt die ze graag willen aangaan.
2. Gemeenten maken keuzes, waarin zij een actieve bijdrage leveren aan deze ambitie dan wel waar zij volgend willen zijn op de ontwikkelingen. Dit betekent voor de grondstoffenvisie dat op basis van de netwerkanalyse, de grondstoffenscan en de economische analyse gekeken wordt waar Zuid-Limburg het meest zinvol kan bijdragen.
3. Gemeenten acteren in grotere netwerken. In de grondstoffenvisie kunnen de belangrijkste netwerken (en het belang hiervan) worden beschreven. Een voorbeeld is het participeren in Afval Samenwerking Limburg (ASL) om hoogwaardiger verwerking van het huishoudelijk afval te realiseren.
4. Gemeenten beschrijven het pallet aan beleidsinstrumenten en wanneer deze is in te zetten. Bijvoorbeeld: door circulaire inkoop van overheden als ‘launching customer’ te verbinden aan specifieke regionale kernsectoren volgend uit de grondstoffenvisie. Op die manier ontstaat een win-win: niet alleen wordt een grondstoffensector versterkt

door circulaire inkoop, ook wordt de concurrentiepositie op circulair gebied van deze bedrijven en instellingen vergroot.

5. Gemeenten bepalen de ruimte voor het financieren van kansrijke initiatieven. Dit kan complementair zijn aan de provinciale keuze om (via o.a. LIOF) circulaire ambities van bedrijven en organisaties mogelijk te maken. De koppeling leggen tussen de grondstoffenvisie en economische stimuleringsmaatregelen is dus mogelijk.

7.2 Welke economische visie heeft Zuid-Limburg?

Voor de grondstoffenvisie zijn de volgende elementen uit de economische structuur relevant:

1. Binnen de provincie zijn verschillende samenwerkingen in de triple helix (Brightland campussen). Eén daarvan is binnen Zuid-Limburg actief op het gebied van de life sciences.
2. Sterke sectoren zijn de (chemische) industrie en opwerking van materialen/mineralen, automotive en logistiek. Daarnaast is Zuid-Limburg sterk op de life sciences (koppeling met zorg) en smart services (welke hoofdzakelijk gekoppeld lijken aan de grote overheidsinstellingen, zoals CBS).
3. ESZL vormt de logische partner en partij om de circulaire transitie mee op te pakken. Het (concept) jaarplan bevat nog weinig uitwerking op het thema 'circulair'. Wel wordt binnen ESZL de koppeling gelegd naar circulair bouwen als belangrijk thema voor de regio.
4. In algemene zin lijkt er nog weinig sprake te zijn van een volwaardige, op circulariteit gerichte, economische structuur. Er zijn bijvoorbeeld weinig samenwerkingsverbanden die deze transitie aanjagen en de verschillende rapportages zien circulair als toekomstige ontwikkeling, zonder deze concreet te kunnen maken. De recente uitwerking van provincie Limburg is het meest gevorderd op dit gebied.
5. Verbinding op materialen, industrie en gebouwde omgeving lijkt kansrijk om verder te verkennen op basis van de geraadpleegde documenten.

Kortom, er liggen verschillende mogelijkheden om de grondstoffenvisie van Zuid-Limburg te verbinden aan diverse beleidsontwikkelingen bij ESZL.

7.3 Wat willen ondernemers?

Binnen Zuid-Limburg is nog geen ontwikkeld circulair netwerk beschikbaar; wel zijn er verschillende enthousiaste, circulaire ondernemers die kansen zien voor circulaire en economische ontwikkeling. Er is een sterke behoefte bij deze partijen om de samenwerking met de overheden te zoeken en daarin elkaars meerwaarde te verkennen.

Ondernemers verwachten dat overheden zelf het goede voorbeeld geven. Bijvoorbeeld door als 'launching customer' ontwikkelingen aan te jagen, door circulair in te kopen en eisen te stellen aan circulaire producten of toepassingen van materialen in lokale verwerkingsketens.

De rol van de gemeente is daarin dus ook facilitator, de partij die ondernemers bij en tot elkaar kan brengen. En ook kan de gemeente de positie van deze ondernemers in bredere netwerken waarborgen. Bijvoorbeeld, door ondernemers te wijzen op aanbestedingen bij omliggende gemeenten en overheden, door kennis in te brengen bij innovatieve aanbestedingstrajecten en door wegnemen van belemmerende wet- en regelgeving.

In enkele specifieke sectoren of materiaalstromen zijn kansrijke initiatieven benoemd:

- In de bouw- en sloopsector zijn volop mogelijkheden. Hergebruik van zand en funderingsmateriaal dat vrijkomt bij bouw- of sloopprojecten is goed mogelijk. Evenals hergebruik van metalen en hout die daarbij vrijkomen.
- Toepassing van mineralen uit industriële processen in nieuwe producten, die de gemeente afneemt (bijvoorbeeld stoeptegels van herwonnen mineralen).

Inzet van bestaande logistiek zoals de milieustraat om retourlogistiek van specifieke producten te realiseren, om recycling door producenten meer mogelijk te maken.

7.4 Wat kunnen we met onze grondstoffen?

De huidige afvalprestatie van de drie gemeenten is goed te noemen, maar moet verbeteren om de VANG-doelstellingen ook naar de toekomst toe te halen. De mogelijke (beleids-)maatregelen zijn beperkt beschikbaar binnen de huidige inzamelstructuur. Om bewoners te motiveren tot gewenst afvalscheidingsgedrag is een verandering van focus belangrijk: niet langer alleen een focus op afvalscheiding maar ook op wat de kwaliteit is van het ingezamelde afval en grondstoffen en wat je met deze kwaliteit kunt. Dit is ook landelijk de trend.

Binnen deze veranderende focus is specifieke kennis nodig om lokale en regionale grondstoffenketens (verder) te sluiten. Omdat deze kennis op dit moment beperkt voorhanden is, is opbouw van kennis nodig, met aandacht voor voldoende schaalgrootte en samenwerking. Er is geen bestaande circulaire hotspot binnen de drie gemeenten, waarop aangesloten kan worden.

Ook betekent dit dat keuzes gemaakt moeten worden op twee domeinen. Enerzijds een keuze over welke grondstoffen met prioriteit worden opgepakt (aansluitend op regionale ontwikkelingen) en anderzijds een keuze over de gemeentelijke focus: op alleen huishoudelijk afval of ook bedrijfsafval.

7.5 Wat betekent dit voor de grondstoffenvisie?

Met de grondstoffenvisie willen gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul hun bijdrage aan de transitie van een lineaire naar een circulaire economie leveren. De gemeenten willen zo optimaal mogelijk hun eigen rol en positie benutten om met specifieke grondstoffen en grondstofstromen deze bijdrage vorm en inhoud te geven.

1. De gemeenten hebben de ambitie voor 100% circulair in 2050 en 50% in 2030. En volgen daarmee de lijn van de rijksoverheid en willen hun bijdrage vanuit de grondstoffen in

de regio, leveren aan deze transitie.

2. Vanuit de focus op grondstoffen betekent de ambitie voor 100% circulair keuzes maken. Keuzes in waar de drie gemeenten actief willen bijdragen aan de ambitie voor 100% en keuzes waar de drie gemeenten de landelijke ontwikkelingen volgen en gebruik maken van de kennis en expertise van andere overheden.
3. Voor de grondstoffenvisie betekent dit een keuze maken in welke grondstoffen om welke reden prioriteit krijgen om 100% circulair in 2050 te maken. De basis voor deze keuzes liggen in de grondstoffenscan, de economische structuur van de drie gemeenten in Limburg, de Europese Unie en de wereld en welke bijdrage bedrijven en instellingen binnen de drie gemeenten willen en kunnen leveren aan deze ambitie.
4. Zuid-Limburg maakt hierbij de keuze om op 4 domeinen in te zetten: gemeentelijk afvalbeheer, inkoopkracht, benutten samenwerking en stimuleren van circulaire bedrijvigheid.
5. Op de domeinen gemeentelijk afvalbeheer, inkoopkracht en benutten samenwerking gaat de gemeente tempo maken. En zet daarmee de huidige inzet voort, verdiept binnen de bestaande kaders wat mogelijk is en sluit ook aan bij regionale platforms.
6. Op het domein stimuleren van circulaire bedrijvigheid gaat Zuid-Limburg verder en zet een turbo op het realiseren van ketensamenwerking op de volgende drie grondstoffenketens:
 - a. E-waste(AEEA⁹). Binnen de drie gemeenten zijn verschillende partijen actief die zich bezighouden met elektrische en elektronische apparatuur. Concrete kans is samenwerking met BlueCIC, een social enterprise welke door middel van urban mining, computers opknaapt en uitleent aan gezinnen met een laag inkomen. Verder zamelt de gemeente – onder producentenverantwoordelijkheid – ook AEEA in als huishoudelijk afval en biedt het met regelmaat zelf apparaten aan.
Ook binnen ASL is AEEA één van de prioriteiten. En kan dus vanuit de drie gemeenten een belangrijke bijdrage geleverd worden aan de ketenvorming op deze grondstofstroom.
 - b. Bouw- en sloopafval. Binnen de drie gemeenten zijn verschillende verwerkers aanwezig van bouw- en sloopafval. Tegelijkertijd is ook Re-UseMaterials en FBBasic binnen de gemeenten gevestigd. Concrete kans is uitwerking van een grondstoffenpaspoort met deze partijen voor de gebouwde omgeving, toepassing van materialen uit gesloopte omgeving in nieuwe panden én circulair ontwerp van nieuwbouw. Nadrukkelijk kunnen de gemeenten ook sturen op toepassing van circulair materiaal bij het slopen van gebouwde omgeving en voorschriften bij nieuwbouw. Ook binnen het in ontwikkeling zijnde provinciaal beleidskader circulaire economie wordt bouw- en sloopmateriaal als circulaire kans gesignaleerd. En is circulair bouwen een thema binnen ESZL.

⁹ Agedankte Elektrische en Elektronische Apparatuur

- c. Industriële grondstoffen. Binnen de drie gemeenten is een grote hoeveelheid industriële bedrijven gevestigd, welke op grote schaal grondstoffen leveren voor verdere productie. Vanuit de gesprekken blijkt dat er veel mineralen beschikbaar zijn binnen de regio, welke zich goed lenen voor productie van nieuwe producten. Concrete kans vormt de verkenning van toepassing van mineralen (Owen Illinois, Metals Chemicals, QR Metals) in concrete producten voor de openbare ruimte (stoeptegels en dergelijke).
7. De overige grondstoffen vinden hun aanpak in de reguliere beleidsprocessen:
 - a. Borging van een betere afvalprestatie van Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul om de VANG-doelen te (blijven) halen. Een veranderende focus lijkt aan de orde (mede om grondstofketens beter te kunnen sluiten); meer gericht op kwaliteit.
 - b. Borging van ketenvorming binnen Zuid-Limburg of op grotere schaal. Ketenvorming heeft de grootste kans op maatschappelijke en circulaire impact. Er is echter geen direct circulair hotspot in de drie gemeenten aanwezig voor grondstoffen. Op specifieke grondstofstromen moet dan ook samenwerking gezocht worden (zoals binnen ASL).
8. Tenslotte zijn er aanvullend nog ondersteunende activiteiten nodig voor de grondstoffenvisie:
 - a. Logistiek is een belangrijke sector binnen de drie gemeenten, mede door de gunstige ligging ten opzichte van Duitsland (Ruhr-gebied) en België. En is een belangrijke randvoorwaarde voor optimalisatie van het verwerken van grondstoffen.
 - b. Toegepast onderzoek op de drie grondstoffen door Zuyd Hogeschool en Maastricht University. Op basis van de focus op de drie grondstoffen kunnen gesprekken gevoerd worden met de grootste onderwijsinstellingen in de drie gemeenten voor toegepast onderzoek.
 - c. Vinden van goede lobbykanalen om problemen te kunnen opschalen en input op te halen voor lokale initiatieven (kennis) en aanjagen (subsidie).

-0-0-0-

BIJLAGEN

Gespreksleidraad

Inleiding

Toelichting op onderzoek:

- Namens MMV onderzoeken van regionale kansen voor circulaire toepassing van materiaalstromen: van huishoudens en van bedrijfsleven.
- Bedrijven worden benaderd om te informeren naar hun benodigde grondstoffen of door hen geproduceerde reststromen.
- Bedrijven worden ook benaderd voor informatie over hun ambities en aanpak op het gebied van circulaire economie.

Algemeen

1. Naam organisatie
2. Naam gesprekspartner (en functie)
3. Type organisatie:
 - a. Verwerker
 - b. Producent
 - c. Circulair ondernemer (al dan niet start-up)
 - d. Kennisinstituut
 - e. Consultant
 - f. Anders, nl.
4. Relevante materiaalstromen:
 - a. Materiaalstromen, inclusief hoeveelheid...
 - b. Rol in betreffende keten....

Ambitie en aanpak

5. Heeft u een circulaire ambitie voor uw organisatie? Zo ja, kunt u deze beschrijven?
6. Welke kansen ziet u voor circulaire toepassingen van materiaalstromen binnen uw bedrijf?
 - a. Wat is de kans?
 - b. Om welke stromen gaat het?
 - c. Hoeveel volume betreft het (input / output)?
 - d. Kunt u huishoudelijke afval- en grondstoffen gebruiken of bewerken?
7. Gaat u hierin investeren?
 - a. Zo ja: kunt u dit toelichten.
 - b. Werkt u samen met andere partijen (in de grondstofketen)?
8. Wat heeft u nodig om deze kansen te benutten?
9. Wat zijn de belangrijkste hindernissen voor uw organisatie om uw circulaire doelen te bereiken?

Circulair netwerk en rol gemeenten

10. Ziet u een rol weggelegd voor de drie Limburgse gemeenten? Zo ja: welke
11. Welke (type) bedrijven en instellingen denkt u nodig te hebben om circulaire toepassing van grondstoffen en reststromen te bereiken. Waarom?

Afsluitend

12. Heeft u nog suggesties voor dit onderzoek?
13. Wilt u op de hoogte gehouden worden van ontwikkelingen van de grondstoffenvisie?
14. Met welke contactpersoon en contactgegevens kunnen wij contact houden in de toekomst?

Geraadpleegde documenten en bronnen

ESZL, Factsheet: Zuid-Limburg, 2018

ESZL, Concept Jaarplan 2020 'Samenwerken voor de toekomst', 2019

Gemeente Maastricht, Regiovisie Zuid-Limburg (concept), 2020

Provincie Limburg, Collegeprogramma 2019 - 2023 'Vernieuwend Verbinden', 2019

Provincie Limburg, Beleidskader circulaire economie 2020

Prof. dr. Luc Soete, Strategisch actieplan: Randstad Zuid-Limburg, 2018

Public Result, Monitor economisch programma Zuid-Limburg, 2017

Public Result, Limburg Economic Development beleidsplan 2014-2020, 2014

Rabobank, Regioscan Centraal Zuid-Limburg: Verdienvermogen, Levensloop, Leefomgeving

Stec Groep, Structuurvisie ruimtelijke economie Zuid-Limburg, 2017

TNO/CBS, Compositie analyse van de Limburgse economie, 2017

Lijst met gesproken bedrijven/organisaties

Nota bene: deze lijst wordt in de uiteindelijke rapportage geanonimiseerd i.v.m. privacy.

Gesproken voor grondstoffenvisie Zuid-Limburg:

Mevr. R. Cox, projectleider Keyport 2020 / Indusym

Dhr. N. Custers, manager commerciële zaken Relim / BlueCIC

Dhr. S. Duindam, CFO Blockmaterials

Dhr. C. Janssen, mede-eigenaar/directeur Janssen Group

Dhr. M. Jöris, directeur - bestuurder a.i. MTB

Dhr. R. Kemp, hoogleraar innovatie en duurzame ontwikkeling Maastricht University

Dhr. J. Laven, Environmental, Health and Safety manager Owens Illinois

Dhr. B. Leeftink, directeur QR Metals

Dhr. E. Oztan, ontwikkelingsdirecteur Re Use Materials

Dhr. I. Paffen, mede-eigenaar/directeur Consul Infra Group B.V.

Dhr. M. Schroën, mede-eigenaar/directeur Consul Infra Group B.V.

Dhr. R. Stessen, algemeen directeur Metals Chemicals Maastricht

Dhr. G. van Strijdonck, lector Material Sciences Zuyd Hogeschool

Dhr. E. Vossen, quality manager Thomas Regout International B.V.

Gesproken voor Afval Samenwerking Limburg:

Dhr. F. Beckers, oprichter/eigenaar FBBasic en Limburg circulair

Dhr. F. Dobbelseijn, directeur Returnity (onderdeel van Vebego International B.V.)

Dhr. D. van Kassel, investmentmanager Limburgs Energie Fonds

Dhr. K. van Rengs, eigenaar/oprichter Plennid